

Sluttrapport

Evaluering av samiske bokbusser

Prosjekteier:

Sametinget

Prosjektleder:

Konsulentselskapet Noodt & Reiding AS

Dato:

21. oktober 2016

Versjon:

1

1 Innhold

2	Innledning	5
3	Mål	6
4	Sammendrag	7
5	Bakgrunn	8
6	Metode	10
7	Oppsummering av intervju med bokbussene	11
7.1	Finansiering og organisering	12
7.1.1	Finansiering	14
7.2	Innhold og målgruppe	16
7.3	Bokbussenes tilbud til samiskspråklige	18
7.3.1	Samisk materiale på bokbussene	21
7.3.2	Arrangementer på samisk og om samiske forhold	22
7.3.3	Samisk innhold: Etterspørsel og interesse	23
7.3.4	Samisk kompetanse blant de ansatte	24
7.4	Faglig samarbeid	25
7.5	Informantenes synspunkter på tilskuddet	26
7.6	Synspunkter på bokbussene – behov og fremtid	27
8	Oppsummering av elektronisk undersøkelse blant brukerne	28
8.1	Om undersøkelsen	28
8.2	Distribusjon av undersøkelsen og svarstatistikk	28
8.3	Bokbusstilhørighet	29
8.4	Respondenter	30
8.5	Besøksfrekvens	32
8.6	Bokbusstjenesten	33
8.6.1	Tydelige funn	33
8.6.2	Utvalgte kommentarer: Har du forslag til hvordan bokbussen kan bli mer tilgjengelig?	33

8.7	Utlån.....	35
8.7.1	Tydelige funn	35
8.7.2	Utvalgte kommentarer.....	36
8.8	Samisk litteratur/materiale	37
8.8.1	Tydelige funn	37
8.9	Bokbussens rolle	38
8.9.1	Tydelige funn	38
8.9.2	Utvalgte kommentarer.....	39
8.10	Bokbussen som kulturformidler	40
8.10.1	Tydelige funn	40
8.10.2	Utvalgte kommentar	40
8.10.3	Utvalgte kommentarer.....	41
8.11	Styrking av samisk språk og kultur.....	42
8.11.1	Utvalgte kommentarer: Spesifiser hva du mener bussen kunne hatt mer av for å forsterke samisk språk og kultur.....	42
8.12	Totalvurdering	44
8.12.1	Tydelige funn	44
8.13	Forbedringsforslag	44
8.13.1	Utvalgte kommentarer: Har du forslag til endringer som gjør at bokbussen blir enda bedre?.....	44
8.14	Oppsummering – Høyest og lavest	46
9	Drøfting av funn	47
9.1	Måloppnåelse	47
9.2	Behovet for videre drift av de samiske bokbussene - forslag til endringer.....	49
9.3	Tildelingskriterier, rapporteringskrav, oppfølging og forventninger	50
10	Anbefalinger.....	52
10.1	Strategi/målsetting	52
10.2	Fordeling av tilskudd	53

10.3	Øremerking av midler	53
10.4	Tilgang på samisk materiale	53
10.5	Markedsføring	54
10.6	Kjøreruter/Stopp.....	54
10.7	Alternative distribusjonsformer	55
10.8	Lokale tilpasninger	55
10.9	Sametingets rolle	55
11	Kilder	56
12	Vedlegg.....	56

2 Innledning

Sametinget gir i dag driftstilskudd til åtte samiske bokbussar på tilsammen 9,2 millioner kroner. De samiske bokbussene kompletterer bibliotekenes tjenester i områder med spredt samisk bosetting. Sametingets mål med tilskuddet til de samiske bokbussene er å gi gode og lett tilgjengelige samiske bibliotek-tjenester til hele den samiske befolkningen og andre.

3 av bokbussene fungerer som tradisjonelle bokbussar som primært tilbyr utlånstjenester. Bokbussene skal ha et godt og variert utvalg av samisk litteratur på samisk i tillegg til litteratur om samiske forhold på andre språk. 5 av bussene har status som kulturbuss. Kulturbussene skal i tillegg til vanlig utlånstjeneste, ha ulike arrangementer eller prosjekter for å synliggjøre og formidle samisk kultur og samisk litteratur. Bussene som deltar i tilskuddsordningen er:

- *Bokbussen Tana/Nesseby*
- *Bokbussen Karasjok, Utsjok og Porsanger*
- *Den samnordiske bokbussen (Kautokeino)*
- *Bibliotek- og kulturbussen i Nord-Troms*
- *Bok- og kulturbussen i Sør-Troms*
- *Lulesamisk bokbuss (Tysfjord)*
- *Sørsamisk bok- og kulturbuss (Hattfjelldal)*
- *Kultur- og bibliotekbussen i Sør-Trøndelag*

I løpet av noen år vil det bli behov for utskifting av bokbussene. Sametinget besluttet i 2016 å gjennomføre en evaluering av tilskuddsordningen for å se om ordningen fungerer i henhold til de målsettingene og kriteriene som er satt for de samiske bokbussene. Sametinget vil vente med nye investeringer til evalueringen er ferdig. Etter evalueringen vil sametingsrådet fremme en sak for plenum om en fremtidig utvikling av de samiske bokbussene. (Sametingets budsjett 2016: 54).

Denne hovedrapporten framstiller resultater fra evalueringen, og avslutningsvis presenteres sentrale forbedringspunkter og anbefalinger til videre drift.

Evalueringen er gjennomført av konsultantselskapet Noodt & Reiding AS i samarbeid med Proba samfunnsanalyse som underleverandør. Oversettelse fra norsk til samisk er utført av Ellen Oddveig Hætta.

Prosjektperioden hadde varighet fra juni til oktober 2016.

3 Mål

Det overordnede målet med prosjektet «Evaluering av samiske bokbussar» er å gi Sametinget svar på hvordan direktetilskuddet bokbussene får tildelt fungerer samt få bilde av hvordan framtiden ser ut for de samiske bokbussene.

Konkrete mål for gjennomføringen er:

1. Evalueringen skal undersøke:
 - a. Om tilskuddet fra Sametinget bidrar til måloppnåelse
 - b. Hvilke eventuelle momenter hindrer måloppnåelse
2. Kartlegge behovet for vidare drift av de samiske bokbussene
3. Utarbeide konkrete forslag til endringer og forbedringer av en eventuell vidare bokbussdrift
4. Gi innspill på en alternativ bruk av direktetilskuddet som kan bidra til å tilgjengeliggjøre og formidle samisk litteratur og kultur
5. Få tilbakemeldinger fra bokbussene på:
 - a. Erfaringer/synspunkter på tildelingskriterier, rapporteringskrav og oppfølging av Sametinget
 - b. Forventninger til Sametingets bibliotek framover som kompetansebibliotek for samisk litteratur og samisk bibliotekstjeneste

4 Sammendrag

På forespørsel fra Sametinget har Konsulentselskapet Noodt & Reiding AS i samarbeid med Proba samfunnsanalyse gjennomført en evaluering av de åtte bokbussene som hvert år får tilskudd fra Sametinget. Bokbussene betjener samiske områder fra Finnmark i nord til Sør-Trøndelag i sør. Målet med bokbussene er at de skal tilby gode og lett tilgjengelige samiske bibliotek tjenester til hele den samiske befolkningen og andre.

Evalueringen viser at driften av bokbussene i hovedtrekk er ganske sammenfallende, men lokale forskjeller finnes. Av de åtte bussene er fem definert som kulturbusser, og har et ekstra mål om å tilby samiske arrangementer i tillegg til utlånstjenester. Finansieringsmodellene er ulike, og fire av bussene mottar et betydelig større tilskuddsbeløp fra Sametinget sammenlignet med de fire bussene som mottar minst. Tilskuddet fra Sametinget er helt avgjørende for at bokbussene skal kunne opprettholde den samiske delen av driften.

Brukerne er totalt sett fornøyde med bokbussene, og 89,5 % svarer positivt på en totalvurdering av tjenestene bokbussene leverer. Området som får lavest score er hvor fornøyd brukerne er med utvalget av tilgjengelig samisk materiale i form av litteratur, film, musikk etc.

Evalueringen konkluderer med at bokbussene har en viktig rolle i å spre samisk litteratur og kultur til de samiske områdene i Norge. Hovedanbefalingen er at Sametinget bør opprettholde tilskuddsordningen til bokbussene, men at rammebetingelser gjennomgås og korrigeres der det er behov. Foreslåtte anbefalinger og forbedringsområder er gjengitt i kapittel 10, og er inndelt i 9 områder:

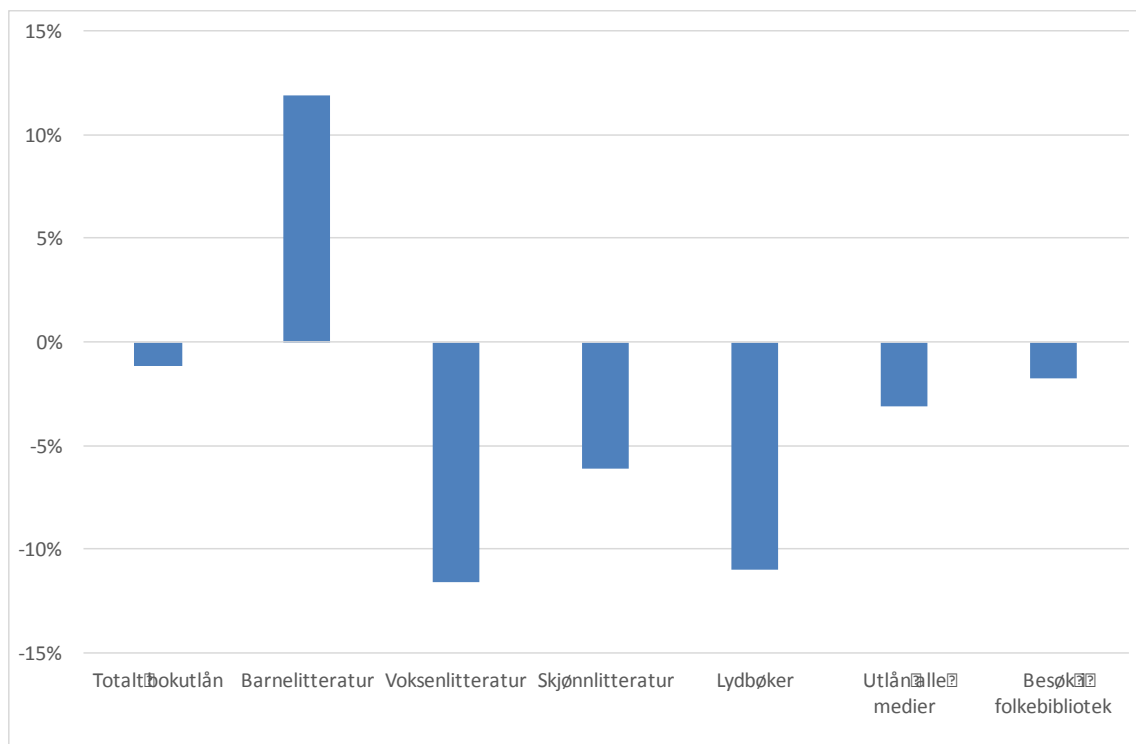
1. Strategi/målsetting
2. Fordeling av tilskudd
3. Øremerking av midler
4. Tilgang på samisk materiale
5. Markedsføring
6. Kjøreruter/Stopp
7. Alternative distribusjonsformer
8. Lokale tilpasninger
9. Sametingets rolle

5 Bakgrunn

Man har de siste 10 årene sett en generell nedgang i utlånene fra flere av bokbussene. Det er neppe tvil om at dette til en viss grad er en del av en landsomfattende trend, men det kan også være påvirkning fra særskilte lokale forhold eller at bokbussenes virksomhet ikke drives på en optimal måte.

Figur 1 viser at i perioden 2007-14 var det en svak nedgang i antall utlån fra bibliotekene i Norge. Utlån av bøker falt noe mindre enn utlån av andre medier. Den eneste av kategoriene i figuren som viser vekst, var utlån av barnebøker.

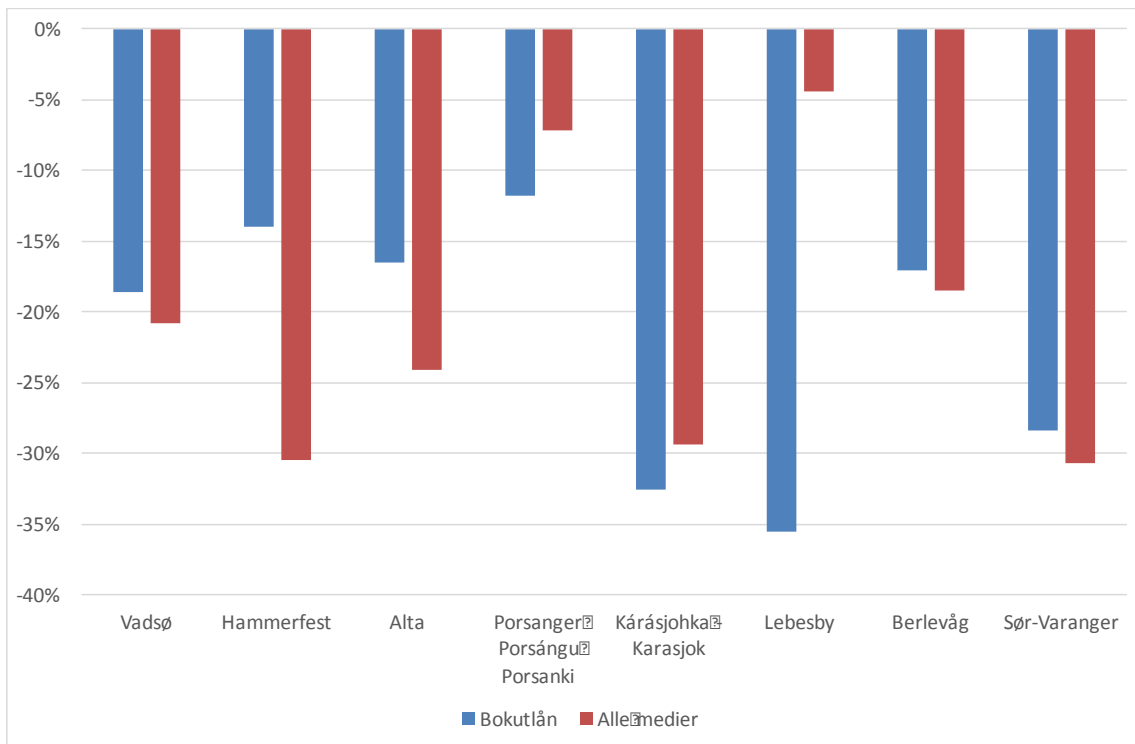
Figur 1 Nøkkeltall for bibliotek, Norge. Prosentvis endring 2007-2014.

Kilde: SSB, Kostra

Figur 2 viser enkelte sammenlignbare nøkkeltall for utvalgte kommuner i Finnmark. Nedgangen i utlån av bøker er vesentlig sterkere i Finnmark enn i resten av landet. Lebesby og Karasjok skiller seg ut ved særlig sterk nedgang i utlån av bøker. Når det gjelder utlån av alle typer medier, skiller Lebesby seg ut ved å ha relativt moderat nedgang, mens de andre Finnmarks-kommunene alle har sterkere nedgang enn landet forøvrig.

Figur 2 Utlån av bøker og alle medier samlet fra utvalgte kommuner i Finnmark. Prosentvis endring 2007-2014

Når man vurderer bokbussenes resultater i form av utlånstall, må man ta hensyn til underliggende utvikling i etterspørsel etter bibliotekstjenester. Når man skal se framover, må man vurdere om man tror de trendene man ser vil fortsette og hvilke konsekvenser dette bør ha for bokbussenes virksomhet.

6 Metode

Målekriteriene for evalueringen er sett i sammenheng med «Kriterier for støtte til samiske bokbuss» fastsatt i 2012, samt andre overordnede styringsdokumenter for virksomheten.

Evalueringen er basert på informasjonsinnhenting via flere kanaler, og kombinerer kvantitative og kvalitative data. I dette inngår følgende informasjonskanaler:

1. Dokumentanalyse av data fra Sametinget på området supplert med dybdeintervju av ledende fagansatte i Sametinget som forvalter ordningen
2. Intervju på telefon med driftsansvarlig for alle de åtte bokbussene og med ledere på noen av de faste bibliotekene
3. Intervju på telefon med ansatte på alle de åtte bokbussene
4. Elektronisk spørreundersøkelse til brukerne av bokbussene på e-post

Vi har gjennomført dybdeintervjuer med en rekke representanter for bokbussene, blant annet driftsansvarlig/avdelingsleder/biblioteksjef, leder for bokbussen og andre ansatte (bibliotekar/fagansvarlig, innkjøpsansvarlig). Det ble gjennomført både gruppeintervjuer og intervjuer av enkeltpersoner.

Dybdeintervjuene ble gjennomført med en semi-strukturert intervjuguide, og har bestått av en blanding av konkrete spørsmål og spørsmål der informantene fikk mulighet til å fremme egne forslag og synspunkter til ordningen slik de fungerer i dag, samt komme med forslag til ytterligere forbedring/endringer.

Informasjon om hvordan brukerne oppfatter bokbussens tilbud har vi fått gjennom en spørreundersøkelse. I spørreundersøkelsen har vi også spurt om brukernes tilfredshet, om alternative tilbud og om hva som er viktig for at brukerne skal opprettholde eller øke bruken av bokbussenes tilbud.

7 Oppsummering av intervju med bokbussene

De åtte bokbussene som får støtte fra Sametinget har ulike driftsmodeller og målgrupper. Noen av bussene er innredet for å kunne huse ulike kulturarrangementer, med plass til inntil 20 tilhørere. De andre bussene er i hovedsak bokbusser, men også disse har enkelte kulturarrangementer hvert år.

Et annet hovedskille er hvem bussene har som målgruppe. Noen av bussene (særlig kulturbussene) har barn og unge som hovedmålgruppe og kjører i hovedsak til skoler og barnehager. Slik vi forstår det er det relativt få brukere med samisk som førstespråk i nedslagsfeltet til disse bussene. Den andre gruppen busser (i hovedsak bokbussene) har alle innbyggerne i nedslagsfeltet (særlig den samiske befolkningen) som målgruppe og kjører til områder hvor folk bor og ferdes. Disse bussene har generelt flere samisk-brukere i sine områder.

Under beskriver vi driften av de åtte samiske bokbussene. Vi har oppsummert sentrale trekk ved driften i tabeller, og beskriver eksempler og erfaringer nærmere i tekst.

7.1 Finansiering og organisering

Finansiering og organisering								
	Bokbussen Tana/Nesseby	Bokbussen Karasjok, Utsjok og Porsanger	Den samnordiske bokbussen	Bibliotek- og kulturbussen i Nord-Troms	Bok- og kulturbussen i Sør-Troms	Lulesamisk bokbuss	Sørsamisk bok- og kulturbuss	Kultur- og bibliotekbussen i Sør-Trøndelag
Finansiering fra Sametinget	Tilskudd fra Sametinget kr 1,8 mill i 2016, tilsvarende 70 prosent av totalbudsjettet. Tilskudd fra fylkeskommunen kr 300 000. 12-13 prosent fra eierkommuner til sammen (inkl. Sør-Varanger).	Tilskudd fra Sametinget 2016: 660 000 til Porsanger. 660 000 Karasjok. Utsjok får statlige midler fra den finske stat til sin del. Kommunene bidrar med 200 000-250 000. Prosjektmidler fra Fritt ord.	Kroner 298 000 i 2016, som finansierer tilbudet i Norge (ca 1/5 av totalbudsjettet). De finske kommunene finansierer sin andel gjennom årlig statsstøtte.	Tilskudd fra Sametinget kr 843 000 i 2016. Fylkeskommunalt tilskudd kr 150 000. Samarbeidskommuner bidrar med bibliotekarressurs, språksentrene bidrar med ressurser ifm. turneer.	617 000 fra Sametinget av totalbudsjett på ca 2 mill. Fylkeskommunen står for øvrig finansiering. En andel av tilskuddet går til samarbeidspartner (Várdobáiki samisk senter)	1,56 mill. fra sametinget. Kommuner betaler ca 20 000 i året. Sametinget dekker 75 prosent. Budsjett på litt over 2 mill. Noe midler fra fylkeskommunen og lønnsmidler fra Museum Nord.	1,8 mill. fra Sametinget, 350 000 fra fylkeskommunen. Kommunene betaler rundt 200 000 samlet.	Tilskudd 2016: 867 000. 36 prosent av finansieringen fra Sametinget, 44 prosent fra fylkeskommunen og 21 prosent refusjon fra kommuner.
Hvilket område dekker bokbussen?	Tana og Nesseby. Selger tjenester (stoppesteder) til Sør-Varanger.	Karasjok, Porsanger, Utsjok (kjører også i Kautokeino)	Bokbussen er samarbeid mellom kommunene Kautokeino i Norge og Enotekis og Muonio (Finland). Leverer også tjenester til Pajala.	Kjører fast i tre kommuner: Kåfjord, Lyngen og Nordreisa. Turneer til alle Nord-Troms kommunene, som inkluderer Storfjord, Skjervøy og Kvænangen	Faste stopp i Harstad, Kvæfjord, Skånland, Ibestad og Gratangen. Andre kommuner får tilbud ifm spesielle arrangementer evt etter forespørsel fra interesserte arrangører/kommuner	Tysfjord/Lulesamisk bokbuss: Tysfjord, Hamarøy, Fauske, Sørfold, Evenes og Narvik. På svensk side: Gällivare kommun	Stasjonert i Hattfjelldal. I Nordland: Hattfjelldal, Rana, Hemnes, Vefsn, Grane, Brønnøy. I Sør-Trøndelag: Snåsa, Grong, Høylandet, Røyrvik, Namsskogan. I Sverige: Storuman	Sør-Trøndelag: Osen, Roan, Åfjord, Hitra, Frøya, Snillfjord, Orkdal, Melhus, Rennebu, Midtre Gauldal og Røros. Hedmark: Engerdal. Sverige: Älvdalen

	Bokbussen Tana/Nesseby	Bokbussen Karasjok, Utsjok og Porsanger	Den samnordiske bokbussen	Bibliotek- og kulturbussen i Nord-Troms	Bok- og kulturbussen i Sør-Troms	Lulesamisk bokbuss	Sørsamisk bok- og kulturbuss	Kultur- og bibliotekbussen i Sør-Trøndelag
Organisering/eier	Bussen eies av kommunene Tana og Nesseby. Nesseby kommune har arbeidsgiveransvar og er vertskommune for bussen. Bibliotek-sjefen er leder for bokbussen	Eies av kommunene Karasjok, Utsjok og Porsanger sammen. Karasjok ansvarlig for innkjøp.	Biblioteket i Muonio kommunebibliotek i Finland står for driften	Biblioteket i Kåfjord er ansvarlig for driften. Biblioteksjefen er leder for bokbussen.	Eies av Troms fylkeskommune. Organisert som del av Kultur i Troms, men faglig sett tilknytning til Troms fylkesbibliotek	Tysfjord kommune eier bussen og driftes av hovedbiblioteket i Kjøpsvik.	Eies og driftes av Nordland fylkeskommune.	Eies og drives av Sør-Trøndelag fylkeskommune.
Årsverk	3 årsverk - sjåfør, bibliotekar, bibliotekassistent	3 årsverk. Bibliotekar, sekretær og sjåfør.	2,5 årsverk - bibliotekar, sjåfør og bibliotekassistent (50%)	1 årsverk - sjåfør + 40% bibliotekar, som kun jobber når bussen er i Kåfjord. I Nordreisa og Lyngen er ansatte på de lokale bibliotekene med som bokbussbibliotekar (ikke frikjøpt)	1 årsverk, bibliotekar. Sjåfør kjøpes fra trafikkelskap.	2,5 årsverk. Fagleder, sjåfør og innkjøp	2,5 årsverk. Bibliotekar i 50 prosent stilling (med ansvar for innkjøp), bokbussbibliotekar og sjåfør.	3 årsverk. Sjåfør, bibliotekar og leder på bussen
Samarbeidspartnere	Isak Sabasenteret som er det samiske språksenteret i Nesseby kommune	Karasjok bibliotek.		Samisk språksenter i Kåfjord og Halti kvenkultursenter i Nordreisa	Várdobáiki samisk senter, Astafjord litteraturfestival, Nordnorsk vitensenter	Noe tilknytning til Arran - Lulesamisk senter.	Samisk kultursenter på Snåsa og i Hattfjelldal.	Samisk språksenter på Røros. Sør-samisk teater.

Bokbussene har noe ulikt eierskap. Noen eies av fylkeskommunen, noen eies av kommunen og noen eies av flere kommuner sammen. Bokbussene skiller seg også fra hverandre når det gjelder antall tilknyttede kommuner – fra tre kommuner til 14 kommuner. Noen av kommunene inngår som faste samarbeidspartnere i bokbusstilbudet, mens andre kommuner er mer løselig tilknyttet og bare kjøper tjenester (stoppesteder) i sin kommune.

Det har vært noe justeringer opp gjennom årene i hvilke kommuner bokbussene leverer tjenester til. Et par informanter har opplevd at enkelte kommuner ikke prioriterer å bruke ressurser på bokbusstjenester, og kutter ut tilbudet. Erfaringen blant disse informantene er at det er de større kommunene som opprettholder tilbudet. Enkelte busser evaluerer rutene hvert år og gjør justeringer. Noen tilpasser seg også til hva brukerne ønsker.

Bussene har mellom 1 og 3 årsverk ansatt på eller i tilknytning til bussen. På bussen jobber typisk sjåføren og bibliotekaren/fagansvarlig. Flere av bussene har i tillegg en innkjøpsansvarlig (deltid). Enkelte bokbusser, som for eksempel Troms og den samnordiske bokbussen, har fast bibliotekar som reiser med på nær alle kjørerutene. Andre bokbusser (for eksempel Kåfjord) har avtale om at bibliotekarer fra de respektive samarbeidskommunene kjører med bokbussen når den er i deres område. Disse er ikke frikjøpt til tjeneste i bokbussen, men bidrar i egen arbeidstid. Lederen for bussen/avdelingslederen/biblioteksjef jobber gjerne på det fylkeskommunale/ kommunale biblioteket som har driftsansvaret for bussen. Sistnevnte har personalansvaret for de ansatte på bussen, samt har ansvaret for økonomien til bussen og rapportering til Sametinget.

Som tabellen viser, har flere av bussene samiske språksentre som samarbeidspartnere. Samarbeidet med disse aktørene handler spesielt om innhold til og produksjon av samiske kulturarrangementer. Informanter fra én av bokbussene (Troms) forteller at en andel av tilskuddet fra Sametinget går direkte til samarbeidspartner for utvikling av og deltakelse på kulturarrangementer. Inntrykket vårt er at språksentrene i de andre tilfellene bidrar med egne ressurser inn i samarbeidet, som for eksempel i dette tilfellet:

Språksentrene tar utgifter på sine ansatte som blir med på turneen. Skulle ønske at de hadde hatt litt mer øremerkede midler til kulturaktivitet, det er krevende. Vi skulle ønske at vi kunne kjøpt fri disse.

De som har samarbeid med språksentrene, trekker frem mange fordeler med dette. De synes det er viktig, nyttig og lærerikt. De mener videre at det ville være vanskeligere å gi innhold til samiske kulturarrangementer uten dette samarbeidet. Inntrykket fra informantene fra bibliotekssiden er at bussene er et godt verktøy for formidling for språksentrene også.

7.1.1 Finansiering

Inntrykket fra intervjuene er at tilskuddsordningen er avgjørende for driften av bussen. Det er imidlertid ganske stor variasjon i hvor stort tilskudd bokbussene får, og hvor stor andel av utgiftene tilskuddet fra Sametinget dekker.

Bokbussene har et årlig regnskap på mellom 1,6 og 2,5 millioner kroner (2014). Tabell 1 viser direktetilskudd til hver enkelt bokbuss i 2016. Vi har gjort en beregning av andel av inntekt som tilskuddet fra Sametinget dekker, basert på siste tilgjengelige regnskap (2014 for de fleste av bokbussene). Den Sørsamiske og den Lulesamiske bokbussen mottar, ifølge våre beregninger, den høyeste andelen tilskudd, som prosent av totale inntekter. Bokbussene Sør-Troms og Sør-Trøndelag mottar den laveste andelen som prosent av totale inntekter. Den anslagsvise andelen er gjengitt i tabellen under.

Tabell 1 Direktetilskudd til samiske bokbuss, i tusen kroner

	Tilskudd fra Sametinget 2016	Andel av drift som dekkes av tilskuddet <i>Anslag i prosent</i>
Bokbussen Tana/Nesseby	1 821	72
Bokbussen Karasjok, Utsjok og Porsanger	1 320	69
Den samnordiske bokbussen	298	-
Bibliotek- og kulturbussen i Nord-Troms	843	61
Bok- og kulturbussen i Sør-Troms	617	36
Lulesamisk bokbuss	1 568	83
Sørsamisk bok- og kulturbuss	1 836	83
Kultur- og bibliotekbussen i Sør-Trøndelag	867	36

Tilskuddsbrevene til bokbussene (2016). Midler til Kautokeino dekker samnordisk bokbuss sitt tilbud på norsk side. Kilde: Sametinget, Direktetilskudd 2015 - bokbuss <http://www.sametinget.no/Dokumenter/Soek-i-postjournalen>

De øvrige inntektene kommer typisk fra andre statlige, fylkeskommunale eller kommunale overføringer og/eller tilskudd. Enkelte busser søker og får tildelt ulike former for språk- og kulturstipender. De fleste kommunene som benytter seg av bokbussen betaler et gebyr for at bussen skal ha stoppesteder der. Inntrykket vårt fra intervjuene er at en stor andel av kulturarrangementene får finansiering fra andre kilder enn direktetilskuddet, som for eksempel fylkeskommunen, Fritt ord, Norsk kulturråd eller tospråklighetsmidler fra Sametinget.

7.2 Innhold og målgruppe

Innhold og målgruppe								
	Bokbussen Tana/Nesseby	Bokbussen Karasjok, Utsjok og Porsanger	Den samnordiske bokbussen	Bibliotek- og kulturbussen i Nord-Troms	Bok- og kulturbussen i Sør-Troms	Lulesamisk bokbuss	Sørsamisk bok- og kulturbuss	Kultur- og bibliotekbussen i Sør-Trøndelag
Målgruppe/kjørerute	Alle innbyggerne i eierkommunene er målgruppe. Stopper ved institusjoner, private hjem, alle skoler, alle barnehager. Fleksibilitet når det gjelder kjørerute, folk kan bestille stoppested.	Faste ruter. Hver tredje uke i hver kommune. 4 kjøredager. Skal nå ut til befolkningen generelt og har stopp på skoler.	På norsk side kjører bussen til boligområder o.l. som ligger utenfor sentrale strøk. Flest barn og noen eldre som bruker bokbussen. Kjører også til Sámi Allaskuvla og Diehtosiida, samt en skole i Masi.	Kjører til alle skoler og barnehager, og utvalgte institusjoner (sykehjem, vekstbedrift)	Hovedmålgruppe er barn og unge, kjører til barnehager og skoler. Kjører også til helsetreff m.v. for eldre. og enkelte boligområder	Først og fremst barn som er målgruppe. Fire forskjellige ruter, med et visst antall kommuner per uke.	Har faste kjøreruter med månedlige turnuser. Målgruppa er alle som bor i det sør-samiske området. Har vært fokus på sør-samiske familier. Besøker gårder og skoler.	Faste ruter. Det er kommunene/bibliotekene (de som bestiller bokbussen), som bestemmer ruta. Som regel er dette til skoler og barnehager, har voksenstopp/stopp utenom
Bok eller kultur?	Definert som bokbuss, men gjennomfører også en del arrangementer.	Bokbuss. Har vedtak på et visst antall arrangementer i året, men forholdsvis få.	Bokbuss. Har hatt noen kulturinnslag, og planlegger et arrangement/turné høsten 2016	Bok- og kulturbuss, jevnlig kulturarrangement er på samisk eller om samisk kultur. Studiebibliotektjenester for voksne	Bok- og kulturbuss. Totalt rundt 90 arrangementer årlig.	Definerer seg selv som bokbuss. Har noen få arrangementer i året.	Kulturbuss. Rundt 10 arrangementer i året. Søker om kulturmidler hvert år.	Kulturbuss. En rekke kulturarrangementer hvert år. Ønsker å tilby det samme som tradisjonelle bibliotek: arrangementer, utstillinger og andre aktiviteter.

Inntrykket fra intervjuene er at flertallet av bussene har barn og unge som hovedmålgruppe, og faste ruter med stoppesteder på skoler og barnehager. Når skolene får besøk av bokbuss, organiseres det som regel slik at hver klasse får et visst tidsrom som de kan bruke i bussen. De fleste elevene er innom bussen da, selv om ikke alle låner med seg noe. For mange av skolene fungerer bokbussen som skolebibliotek, da skolene ikke selv har denne tjenesten. Det finnes imidlertid enkelte andre informanter som opplever at skolebiblioteket er et konkurrerende tilbud. De etterlyser et nærmere samarbeid og koordinering mellom de ulike tilbudene. I enkelte kommuner, hvor bokbussen i liten grad prioriteres, blir bokbussene ekstra sårbare for "konkurransen" fra skolebibliotekene.

Enkelte av bokbussrepresentantene trekker frem at det kan være en utfordring å nå ut til skoler og barnehager fordi de tror at de er nødt til å ha samiske barn eller elever. Bussene prøver å formidle til dem at de kan tilby dem tjenester rettet mot alle barna. Denne erfaringen gjelder nok spesielt i områder med liten samisk bosetning.

De fleste av bussene stopper også noe rundt omkring i spredtbebygde strøk for å nå ut til befolkningen. To-tre av bussene gjør dette i større grad enn de andre. Kjørerrutene er ifølge informantene tilpasset den samiske befolkningen spesielt. Noen av informantene forteller at de har faste stoppesteder ved institusjoner som sykehjem eller vekstbedrifter. En av bussene setter depot til utlån på sykehjem.

I intervjuene fikk vi høre at de ansatte på bokbussene jevnlig vurderer kjørerrutene, og tilpasser rutene etter hvor de mener det er størst behov for bokbusstilbudet. Et par av bussene er spesielt fleksible, og avtaler av og til tidspunkt på telefon eller SMS med "storbrukere", slik at de kommer på et tidspunkt som passer dem. De kan også legge inn ekstra stopp enkelte steder, dersom noen ønsker det. Flere av informantene forteller at de har en kjerne med låntakere faste brukere og en gruppe låntakere som bruker tilbudet mer sporadisk.

Et par av informantene forteller at valget om stort sett å kjøre til skoler og barnehager går på bekostning av andre brukergrupper. De har likevel vurdert at behovet er størst blant barn og unge, eller at det er for kostnadskrevenne å nå enkeltbrukere i den samiske befolkningen, fordi de geografiske avstandene er veldig store. Enkelte av bussene har blant annet hatt leseprosjekter eller satsinger for å få de større skolebarna til å lese mer.

Andre trekker frem at hensynet med å nå ut til flest mulig på den ene siden og hensynet med å ha personlig kontakt og service på den andre kan være en utfordring. Det er også en balanse hvor mange arrangementer man skal gjennomføre dersom arrangementene krever at bussen tas ut av rute og dermed går på bekostning av tradisjonell bokbussdrift.

Tre av bussene omtaler seg som bokbuss, mens fem av bussene omtaler seg som kultur- og bokbuss. Det er dermed ikke helt unaturlig at bussene varierer i antall arrangementer de organiserer eller deltar på, slik tabellen viser. De samiske arrangementene omtales nærmere i neste avsnitt.

Inntrykket fra intervjuene er at noen av bokbussene oppfatter seg som bibliotekets forlengede arm, mens andre oppfatter at de er selvstendige enheter med egne bokstammer osv.

7.3 Bokbussenes tilbud til samiskspråklige

Tilbudet til samiskspråklige								
	Bokbussen Tana/Nesseby	Bokbussen Karasjok, Utsjok og Porsanger	Den samnordiske bokbussen	Bibliotek- og kulturbussen i Nord-Troms	Bok- og kulturbussen i Sør-Troms	Lulesamisk bokbuss	Sørsamisk bok- og kulturbuss	Kultur- og bibliotekbussen i Sør-Trøndelag
Beskrivelse	Har tilgjengelig det nyeste og eldre materiale som er aktuelt. Arrangementene hovedsakelig på samisk eller knyttet til samisk kultur. Arrangementer på samisk minst 2 ganger i året med sikte på flere.	Samiske forfattere, lokal historie, musikk. Kjøper inn det som er av samisk materiale - gjerne flere eks. av samiske titler.	Bokbussen har mobile hyller, tilpasser innholdet til kjørerute: Fyller opp med det som er tilgjengelig av samiskspråklig materiale til kjørerute i Norge. Arrangementer på samisk 2-3 ganger i året (finansieres av andre midler)	Har med alt aktuelt samisk materiale på bussen. Formidler samisk språk og kultur gjennom arrangementer. Turneer 2 ganger i året med samiske kulturarrangementer. Ole Bok, prosjekt hvor bl.a. skolestartere får tospråklig bok samisk/norsk. Trespråklig eventyrturné i 6 Nord-Troms kommuner.	Definerer deler av bok- og kulturbussen som samisk. Tilbyr alt som er tilgjengelig på samisk innen barn/unge. Rundt 1/5 av arrangementene på samisk eller om samiske forhold.	Tilbyr alt som er nytt. Oppdatert – lydbøker prioriteres spesielt, e-bøker. Satse på barnelitteratur, lydbøker, og nå ut. Vi har det meste. Filmer og alt mulig. Solid samling. Og en del sjeldne, mer obskure ting også. De som er interessert i samisk har mye å lese.	Kjøper alt som er av relevant sør-samisk materiale. Hilser på sør-samisk på bussen. Kjørerute tilpasset samisk bosetting. Har blant annet hatt med sør-samisk teater og samisk slektsforsker på bussen.	Samiskspråklig samling med fast plass på bussen. Arrangerer eventyrstunder. Har hatt joik, artister, arrangementer, festival og samarbeid med Sør-Samisk teater. Mål om å ha ett sørsamisk arrangement i semesteret (2 hvert år).
Andel av materialet som er samiskspråklig	Ca. 8-10 prosent.	Samiske titler: 1886. Titler totalt: 19974. Utlån av samisk materiale: 617. Totalt utlån: 7909. I tillegg kommer utlån i Finland.	5-10 prosent	717 titler på samisk. 21 pst av alle boktitler, 26-27 pst om man regner med annet innhold som tidsskrifter, filmer, spill osv.	Ca. fem prosent	Rundt 3000 titler på samisk (tilsvarer 10 prosent av tilbudet på bussen)	Rundt 10 prosent samisk materiale. Utlån totalt i 2015: 6982: Utlån samisk 998. Har både sør-samisk, lulesamisk og nordsamisk.	1469 eksemplarer med samiskspråklig innhold

	Bokbussen Tana/Nesseby	Bokbussen Karasjok, Utsjok og Porsanger	Den samnordiske bokbussen	Bibliotek- og kulturbussen i Nord-Troms	Bok- og kulturbussen i Sør-Troms	Lulesamisk bokbuss	Sørsamisk bok- og kulturbuss	Kultur- og bibliotekbussen i Sør-Trøndelag
Andel av materialet som omhandler samiske forhold (på andre språk enn samisk)	Ca. 1000 titler	Betydelig materiale om samisk på andre språk (norsk, svensk, engelsk, kvensk)	Ca. 10 prosent	Vanskelig å få frem en nøyaktig statistikk. Ca. 50-70 enheter	Ca. 150 titler	En god del på norsk, samt svensk, engelsk og finsk.	En god del utgivelser om samiske temaer: natur, jakt fiske, hobby.	566 titler på norsk om samiske temaer. 240 titler på svensk og engelsk om samisk.
Profilering av det samiske materialet på bussen	Egne hyller med samiske bøker og samisk musikk, merking av bøkene og musikken og hyllene, utstilling av nye samiske medier	Stiller ut synlig. Fast plass på bussen. Bruker Facebook. Informerer om kjørerute som distribueres til alle husstander og matbutikk. Nettsider og e-post.	Hyller med samisk materiale er merket	Hoveddelen av den samiske samlingen er plassert like foran utlånsdisken, der mediene også profileres på utstillingshyller	Synlig hylleplass ved skranken. Samisk flagg i hylle. Samiske medier er merket med en grå tape i øvre venstre hjørne, slik at de er synlige. Prøver å ha små utstillinger av for eksempel nytt materiell eller annet aktuelt		Profilering ved å kjøre rundt og delta på sørsamiske samlinger og festivaler. Bruker hjemmeside og facebook. Annonserer i kirkeblad og avis.	Egen vegg i bussen, glassmonter og nyhetshylle. Bruker Facebook for arrangementer. Reklamerer ikke. Nye titler blir tilbudt aktuelle lånere personlig på bussen.
Innkjøp av samisk materiale	Kjøper inn det som er tilgjengelig, overvåker tilbud gjennom forlagene, samisk bibliotekstjeneste m.v.	Karasjok er ansvarlig for innkjøp. Egne tilskuddsmidler til dette. Følger med på radio, aviser, blogger osv. Kjøper fra butikker i Karasjok og butikk på finsk side.	Biblioteket i Kautokeino har ansvar for innkjøp av samisk og norsk materiale. Enontekis bibliotek kjøper også inn materiale på samisk som kommer ut i Finland.	Kjøper inn det som er tilgjengelig av samisk materiale. Får info gjennom samisk bibliotekstjeneste, som også kjøper inn og har ansvaret for størstedelen av den samiske samlingen på bussen.	Kjøper inn selv, litteratur til barn/unge/voksen. Samisk bibliotekstjeneste bistår i innkjøp.	Egen stilling i 50 prosent på innkjøp. Fagansvarlig holder seg oppdatert via forlag og Sametinget, samt svenske utgivelser.	Innkjøpsansvarlig holder seg oppdatert gjennom nyhetsbrev, blogg, samisk bibliotekside, samiske forlag og Nr.k.no/sapmi, samisk kultursenter og generelt nettverk. Gjør direkte innkjøp.	Holder seg oppdatert på blogg, samisk litteraturtjeneste og nyhetstjeneste. Tips fra lånere og biblioteksentralen. Biblioteksentralen er leverandør. Gjør også direktebestillinger.

	Bokbussen Tana/Nesseby	Bokbussen Karasjok, Utsjok og Porsanger	Den samnordiske bokbussen	Bibliotek- og kulturbussen i Nord-Troms	Bok- og kulturbussen i Sør-Troms	Lulesamisk bokbuss	Sørsamisk bok- og kulturbuss	Kultur- og bibliotekbussen i Sør-Trøndelag
Etterspørsel etter samisk materiale/hva kjennetegner brukerne	Barn og ungdom trolig største brukergruppe, noen eldre. Noe nedgang i totalt utlån grunnet fraflytting.	Barn på skoler og barnehager, samt eldre største brukergruppe. Stabilt utlån. Litt ned siste år.	Hovedsakelig brukere med samisk som førstespråk i Kautokeino og omegn	Samiske barnehager er største brukere av samisk materiale, samt samiskspråklige klasser som finnes ved enkelte skoler. En vekstbedrift bruker også en del, spesielt hobbybøker/ duodji. Økning i totalt utlån.	Liten andel av brukerne som kan lese samisk godt. Den samiske litteraturen er lite etterspurt. Økning i totalt utlån.	Eldre voksne som er interessert i historie, slektsforskning. Få med samisk som førstespråk i området.	Generelt lite etterspørsel etter samiske medier. Typisk eldre brukere som ønsker å slå av en prat eller er interessert i lokalhistorie. Generell nedgang i utlån.	Brukerne er først og fremst barn i skole og barnehage, samt noen eldre voksne som låner historie eller biografier. Totalt utlån stabilt. Utlån av samisk har gått ned.
Samisk kompetanse blant ansatte	Leder på bokbussen (som også er med som bibliotekar på bokbussen) er same. Har tidligere jobbet med samisk kultur som kulturkonsulent. Sjøfører har samisk som førstespråk.	Bibliotekar har samisk som c-språk og er finsk. Sekretær og sjøfører er samisk.	Bibliotekassistent og bibliotekar med noe samisk kunnskap	En ansatt med kvensk bakgrunn og samisk språk- og kulturkompetanse	Faglig leder har doktorgrad i samisk historie . Bibliotekar har tatt kurs i samisk språk. Samarbeid med samiskfaglig miljø.	Fagleder og sjøfører snakker (Lule) samisk.	Sjøfører er same. Bibliotekar og innkjøpsansvarlig har samisk ektefelle og barn. Bibliotekar planlegger formell språkopplæring.	Sjøfører har årstudium i sør-samisk kultur og historie. Bibliotekar har jobbet med samisk litteratur i mange år. Kompetansebygging i det daglige arbeidet.

7.3.1 Samisk materiale på bokbussene

Vårt inntrykk er at alle bokbussene etterstreber å gi et godt tilbud til de samiskspråklige brukerne, og å tilby relevant og aktuell litteratur. Begrensningen når det gjelder materiell ligger i at det ikke gis ut så mye på samisk. Representantene fra bussene forteller typisk at de "har det som er [av materiell] – vi kjøper alt". Det gjelder litteratur, filmer, lydbøker, tidsskrifter osv. Flere av informantene fortalte at de har med seg alt som er relevant og aktuelt på bussen, men at det likevel ikke utgjør mer enn rundt ti prosent av antall titler fordi tilfanget er begrenset. I 2009 kjøpte en av bokbussene totalt inn 9 samiskspråklige titler. Representantene for bussene opplever likevel at de har et variert og godt tilbud.

Tabellen viser at andelen samisk materiale på bussene varierer fra rundt 5 prosent til over 20 prosent. Variasjonen har sammenheng med hvor mange bøker bussen totalt sett har med på kjørerutene – på en av bussene utgjør rundt 700 titler 20 prosent av det totale antall bøker, mens rundt 1500 titler på en annen buss kan utgjøre rundt 10 prosent.

Enkelte trekker fram at særlig de siste ti årene har det vært lite ny litteratur på samisk – og at en stor andel av materialet på bussen har vært der i lang tid. Inntrykket vårt er at de minste samiske språkene er mest utsatt i så måte. Flere trekker også fram at mange brukere synes det er få bøker på samisk som interesserer dem. Informantene forteller at de forsøker å være lydhøre overfor folks ønsker.

Noen trekker fram at det er for få populære bøker som blir oversatt til samisk. Det gjør det utfordrende å kunne tilby aktuell litteratur på samisk. En av informantene forteller:

Bøker er ferskvare, vil helst ikke ha bøker som er eldre enn fem år på bussen - selvfølgelig noen unntak som er etterspurte. Kan ikke tilby Harry Potter på samisk nå, det er lenge siden den var ny. Med tungt byråkrati er det vanskelig å være aktuell. Sametinget har støttet oversettelser, men ikke alltid interessant for publikum når det endelig kommer.

Vi kan ikke bare ha de gamle klassikerne. Astrid Lindgren og Anne-Cath Vestly. Skal du stimulere barna så må du tilby noe nytt og friskt. Skolene er jo glade i klassikere, men vi presenterer andre ting for barna når de kommer til oss.

En kommentar fra informantene når det gjelder antall titler på samisk, er at det er vanskelig å få en presis oversikt over hvor mange titler som er på samisk. Bussene har også mange titler som omhandler samiske forhold (på norsk eller andre språk), som kommer i tillegg. For eksempel forteller flere av informantene at de har et stort utvalg bøker om samisk håndverk, kultur og tradisjon på andre språk enn samisk, men at det er vanskelig å tallfeste dette nøyaktig ut fra datasystemet.

Bokbussene har valgt ulike løsninger når det gjelder profilering av det samiske materialet inne på bokbussen. Alle bussene har en form for merking/skilting av dette materialet. Flere forteller at de forsøker å vise frem den samiske litteraturen på de utstillingsflatene de har i bussen. En av bussene har valgt å profilere samisk litteratur ved utlånsranken, slik at alle som låner bøker ser det.

7.3.2 Arrangementer på samisk og om samiske forhold

Alle bussene har i noen grad kulturarrangementer, men det varierer veldig hvor mye dette dominerer driften. Noen busser har rundt 90 arrangementer i året, mens andre forteller at de kun har 2-3 arrangementer i året. Slik vi oppfatter det, har dette sammenheng med hvor stor den samiske befolkningen i bussens tjenesteområde er. Én av informantene forteller at ruteforpliktelsene i området er såpass krevende at de har lite tid og ressurser til andre aktiviteter.

Flere forteller at de budsjetterer med flere kulturaktiviteter hver år, men at de sjelden blir tildelt hele søknadsbeløpet av Sametinget. Et par av de andre informantene sier at det er lite plass på bussene til å ha større arrangementer. Enkelte av bussene har bare et fåtall sitteplasser. I tilfeller hvor plassen i bussen er en begrensning, har det i noen tilfeller vært gjennomført arrangementer i andre lokaler.

De som har mye kulturaktivitet på bussen, forteller om mange eksempler på arrangementer på samisk eller som omhandler samiske forhold. En av bussene har hatt trespråklig eventyrturné med eventyr på samisk, kvensk og norsk. En annen har hatt turné med opplesning av samiske dikt. Så vidt vi skjønner, har alle bokbussene hatt besøk av samiske forfattere. Den sør-samiske bokbussen forteller også om et tett samarbeid med Sør-samisk teater.

Et annet eksempel på kulturaktivitet er at et par av bokbussene har vært festivalbibliotek i ulike sammenhenger, som for eksempel tilknyttet RidduRiddu-festivalen. Vi fikk også høre om arrangementer som hadde samiske varsler i naturen, den samiske stjernehimlen, samisk bekledning og håndverk eller samisk kofte som tema. En av bussene har dukker med kofte som barnehagene kan låne, sammen med en beskrivelse av koften som dukken har på og tradisjoner knyttet til denne. Mange forteller selvfølgelig også om arrangementer knyttet til samefolkets dag. Andre eksempler på arrangementer er kulturfestivalen Raasten Rastah på Røros og deltakelse på de samiske litteraturdagene arrangert av Sametingets bibliotek.

Vårt inntrykk er at informantene som representerer kulturbusser ser arrangementene som en veldig god måte å formidle samisk kultur på, og at det er en mer aktiv formidling enn gjennom bøker. Bussene som har mye kulturaktivitet, har nok færre samiskspråklige brukere (og dermed færre lånere av samisk materiale), men oppfatter at det er desto viktigere å formidle samisk kultur i områder med samisk tradisjon og historie. Et par av informantene sier:

Det er bare noen få med samisk som førstespråk i vårt område, men dyp samisk tradisjon og samisk kultur/identitet i området. Men språket har mange mistet. Hovedvirksomheten vår handler om å vise frem det samiske og spre det. Både til de samiske og ikke-samiske. Spre kunnskap og innsikt om samiske forhold. Gjennom arrangementer og litteratur.

Det er et løpende språkarbeid. Begrepsinnlæring. Det er en måte å få vist det frem på og gjøre det interessant å kunne.

En annen forteller:

Effekten av turné med kulturarrangement kontra samisk bok – vi når mange flere med samisk språk- og kulturarrangement. Vi er en time på hver plass, da får de rim og regler, eller lærer å presentere seg på samisk, eller det kan være opplesning. De får med seg et lite minne som minner dem om den samiske kulturen. Det har adskillig større effekt i å bevare og lære barna våre kulturen vår.

Inntrykket fra intervjuene er videre at bussene fungerer svært godt som formidlingsarena. Arrangementene er intime og gir god kontakt mellom utøver og tilhørere. Bussen passer godt til små formidlingssekvenser på 15-20 minutter. Dette er arrangementer som er for små til å være egne foredrag eller forestillinger, men som passer veldig godt inn som del av bokbussens aktivitet.

7.3.3 Samisk innhold: Etterspørsel og interesse

En rekke busser driver med aktiv promotering/markedsføring utenom å annonsere rutetidene i lokalavisen. Flere av bussene har aktive Facebook-sider, enkelte busser leverer rutetider til alle husstander og butikker. Bussene bruker også menighetsblader og andre lokale kanaler til å markedsføre seg. Noen av informantene mener at de burde markedsføre tilbudet bedre, særlig gjennom internett/sosiale medier.

Bokbussene skiller seg når gjelder hvor mange samisktalende som er i området de yter tjenester til. I områder med stor andel som bruker samisk som førstespråk, er det naturlig nok disse som låner samisk materiale. Samtidig kjører flere av bussene i områder hvor det er et svært lavt antall samisktalende. Ved flere av bokbussene er derfor inntrykket at etterspørselen etter samiske titler er liten. Et par av informantene trekker frem at barnehager og skoler ikke låner så mye samisk materiale fordi de får bokpakker med samisk litteratur fra Sametinget, slik at de har tilgjengelig en del av det samme materialet som bokbussen. Informantene mener at det er et fint tiltak, men at de har redusert utlånstallet litt på grunn av dette.

På tross av det nokså lave utlånet av samisk litteratur, understreker alle informantene våre at det likevel er viktig at tilbudet om samisk litteratur og annet materiale er der. Det gir en bevissthet om det samiske, selv om lånerne kanskje velger seg norske bøker. Et helhetlig tilbud som blander ulike medier, språk og formidlingsformer blir trukket fram som viktig for å nå ut til flest mulig.

Flere av brukerne gir tilbakemelding til de ansatte om at de setter pris på det samiske tilbudet, selv om de ikke låner med seg hjem. En av informantene forteller:

Vi har erfart at utlånet er lavt (på samiske titler), og vi kan ikke påtvinge et språk de ikke forstår. Men det er viktig at tilbudet er der for de som ønsker det. Jeg mener at det er verdt pengene.

En del av de eldre brukerne liker å se på materialet, slå av en prat på samisk og gir uttrykk for at de synes det er flott at det samiske er inkludert i bokbussen. Sitatet under illustrerer:

Det finnes også en del som også kommer innom for å prate litt på samisk. Det får vi også tilbudt. Det er noen av de vi kommer til som ikke får så mye besøk: Det er oss, postmannen og hjemmesykepleien.

Selv om utviklingen av utlån hos bibliotekene generelt har gått ned de siste 10 årene varierer utviklingen for hver enkelt av bokbussene. Et par av informantene fra bokbussene rapporterer om at de har fått en økning i antall utlån etter at de startet med flere kulturarrangementer. Flere brukere har fått kjennskap til bokbussen som følge av kulturarrangementene og bruker tjenesten. En forteller:

Det som skjedde: Utlånet gikk opp selv om vi hadde bussen på turné (og hadde færre stoppesteder). Mange fikk opp øynene for bokbussen. Særlig voksne, vi var plutselig noe mer enn bare rullende bokhyller med barnebøker (...) Vi har gått fra 10 000 utlån til 15 000.

Vi prøver at alle arrangementer har samisk innhold/språk/kultur/forhold. Men sier ikke nei takk hvis andre ønsker å ha arrangementer. Det viktigste er å få folk inn. De kan gå rundt og se i hyllene etter arrangementet.

Samtidig er bokbussene er sårbare for endringer i befolkningsgrunnlag. Noen av informantene har opplevd nedgang i antall utlån de siste årene, og forklarer det med fraflytting fra områdene de betjener, kombinert med nye medievaneer blant særlig unge.

Et par av informantene trakk også frem at kulturarrangementene ved bussen kan bidra til at det samiske blir mer akseptert i områder hvor dette tidligere har vært konfliktfylt:

En del foreldre har forutinntatt holdning til det samiske. De får opp øynene etter hvert. Noen elever har skepsis til det samiske hjemme, det er farlig å ta til seg det samiske i enkelte familier. Vi tar den jobben så godt vi kan.

Har også opplevd at det samiske kan være vanskelig eller uglesett, hørt at det ikke er ønsket. Men det opplever vi aldri gjennom bussen. Aldri fått nei når vi kommer med samisk tilbud. Vi kommer og er begge deler. De kan se på oss som samiske eller norske, men de får uansett tilgang på det samiske. Også i områder som synes det er vanskelig å fremstå som samisk.

I områdene med liten samisk språklig befolkning er den samiske bokbussen et av få samiskspråklige tilbud. En informant uttaler at:

Hvis vi ikke arrangerer samiske aktiviteter så vet jeg ikke hvem andre som gjør det. [Hvis bussen forsvinner så vil] boktilbudet forsvinne. [...] Institusjonene for de samiske er spredt. Vi er med på å bryte ned grenser og formidler til folk som ikke blir stimulert fra sitt miljø.

7.3.4 Samisk kompetanse blant de ansatte

Det varierer noe hvor mye samisk kompetanse de ansatte på bokbussene har, men på alle bokbussene er det samisk språk- eller kulturkompetanse, eller bussene har knyttet til seg

samarbeidspartnere som har denne kompetansen. Halvparten av bokbussene har ansatte som snakker samisk. Blant andre ansatte er det flere som har kompetanse på formidling av samisk litteratur og kultur, og/eller uformell kompetanse gjennom at de er knyttet til samisk kultur gjennom oppvekst, familie og venner. De fleste informantene forteller at ansatte har deltatt på kurs i samisk språk og kultur.

Et par av informantene forteller at det er vanskelig å rekruttere personell med samisk språk- og kulturkompetanse som samtidig har kompetanse på litteratur- og kulturformidling. En bokbuss har opplevd å ansette en finsk bibliotekar som ikke kunne samisk, og at vedkommende raskt måtte slutte fordi det var svært vanskelig å fungere uten å kunne snakke samisk. Det er naturligvis forskjeller mellom behovet for å kunne snakke samisk, bussene imellom. Den Sørsamiske bussen og bussen i Sør-Trøndelag er eksempler på busser som kjører i områder med svært liten andel samisktalende.

Selv om dette ikke er knyttet til den samiske kompetansen, nevner vi også at ansatte ved et par av bokbussene har roller i Mobilis, Norsk bibliotekforenings spesialgruppe for mobil bibliotekvirksomhet, og er engasjerte i utviklingen av denne typen bibliotekstjeneste.

7.4 Faglig samarbeid

Det er generelt sett lite samarbeid *bokbussene imellom*. Det er et kontaktmøte hvert år, hvor bokbussene møtes på Sametinget. Informantene synes at dette møtet er nyttig, her får de høre om hverandres erfaringer og planer. Flere av de vi intervjuet kunne tenke seg mer samarbeid med andre bokbusser.

Utover kontaktmøtene, er inntrykket vårt at det er relativt lite kontakt *mellom bussene og Sametingets bibliotek*. Bussene anser stort sett at de selv har god nok kompetanse og oversikt over tilgjengelig materiell, og at det er begrenset hva Sametingets bibliotek kan tilføre utover tilbudet som allerede er på bussen. Enkelte representanter har likevel forslag til hvordan Sametingets bibliotek kan ta en mer aktiv rolle overfor bokbussene: Noen informanter mener at Sametingets bibliotek kan drive mer aktiv støtte til bokbussene, spesielt når det gjelder kulturformidling. De kunne tenke seg noe mer bistand knyttet til arrangementer, for eksempel at Sametingets bibliotek hadde satt sammen en pakke knyttet til lansering av nye bøker, forfatterbesøk eller liknende. På den måten kan bussene enkelt bestille et opplegg og trenger ikke å planlegge hver sin variant på hver sin kant. Et par trekker også frem at de kunne tenke seg noe mer bistand knyttet til overvåking av nytgivelser, og at Sametinget kunne satt mer standarder for katalogisering slik at det blir likt på tvers av bibliotekene som tilbys samisk litteratur. En informant kunne tenke seg mer kunnskap om hvordan man formidler det samiske i samfunn som ikke selv ser seg som samiske.

Enkelte fremhever at det er vanskelig å få til systematisk samarbeid mellom de ulike samiske miljøene. Det er ofte små miljøer og kontaktflatene er personavhengig. Det er vanlig at organisasjoner/grupper kan "ligge brakk" noen år med lite aktivitet. Uformelle nettverk trekkes frem som viktig for å opprettholde kontakten på tvers av de samiske miljøene.

7.5 Informantenes synspunkter på tilskuddet

De fleste synes tilskuddsordningen fungerer godt, og at kriteriene tillater at bokbussene kan tilpasses lokale behov. Noen av informantene hadde synspunkter på kriteriene for måloppnåelse, og områder hvor de mente at det er rom for forbedring. Dette handlet i stor grad om at det er for mye fokus på utlånstall, og at det i stedet bør vektlegges kulturaktivitet, og hvordan man kan måle effekten av dette. Et par av informantene mente at deler av tilskuddet burde være øremerket kulturaktivitet. Sitatet under illustrerer:

Det er vanskelig å få rapportert inn kulturaktivitet. Vi har utfordret Sametinget på det, bør vektlegge mer mot kulturaktiviteter. Hva er hensikten med bokbuss og samiske virkemidler, det er for å spre kunnskap og jobbe aktivt med å ivareta det vi har igjen! Har det større verdi med kulturaktiviteter? Skulle ønske at vi hadde stor pott med kulturaktiviteter.

En annen informant fremhevet at det er mulig å tilpasse seg for å oppfylle kriteriene om utlånstall, men at dette vil gå på bekostning av innbyggere i spredtbygde strøk:

Når det gjelder føringer fra Sametinget (...) Hvis utlånstall er viktigst, så tror jeg vi kan løse det – få opp utlånstallet. Men det vil bestå i å doble besøk til skolene, og da vil det gå ut over andre grupper. Grupper som ikke ellers kan oppsøke biblioteket.

Noen av representantene fra bokbussene trekker frem at de ønsker en tydeligere veiledning og målsetninger fra Sametinget, som kan gi et mer spisset tilbud. For eksempel var det en informant som ønsker en større satsing på barn og unge i fremtiden, og mente at Sametinget bør legge til rette for denne satsingen.

Andre innspill knyttet til tilskuddsordningen er at det burde være en øremerket pott til innkjøp av samisk materiale, og at kriteriet knyttet til samisk kompetanse burde spesifiseres.

En tilbakemelding handlet om at det var en urettferdig fordeling av tilskuddet. Det er stor forskjell i andelen av finansiering som Sametingets tilskudd dekker, og forskjeller i hvorvidt tilskuddet dekker også utgifter hos samarbeidspartnere. Inntrykket er at den samme tildelingen/fordelingen mellom bokbussene fortsetter fra år til år, med en årlig indeksjustering av beløpet.

Bokbussene rapporterer til Sametinget to ganger i året. Inntrykket fra intervjuene er at dette fungerer greit, men et par trekker frem at de synes en gang i året burde være tilstrekkelig. Andre midler som bussene får, rapporterer de årlig på bruken av.

Flere av informantene trekker frem at også investeringstilskuddet til nye bokbusser er veldig viktig. Kommunene har liten mulighet til å finansiere dette selv. Et par informanter trekker også frem som positivt at tilskuddet krever at bussene skal tilpasses til kulturaktivitet.

7.6 Synspunkter på bokbussene – behov og fremtid

Vårt klare inntrykk fra intervjuene er at bokbussene har en viktig funksjon i å formidle samisk litteratur, samisk kultur og samisk tradisjon. Noen av bussene har som nevnt hatt økte utlånstall de siste årene. Samtidig sier flere av informantene at verdien ikke bare vises i utlånstall:

Den sosiale biten er fantastisk for de som får en liten ekstra sving av og til. Vi kom etter varebilen fra den lokale butikken, tok med varene og kom inn med bokbussen til en bruker!

Det er mange som ikke ville kommet til biblioteket uten bokbussen. Behøver ikke alltid å låne noe, man kan snakke sammen, utveksle meninger om politikk og reindrift. Det er bare viktig. Det synes ikke i statistikken, den delen der. Det finnes reindrivere, de kommer inn og snakker litt med sjåføren kanskje. Synes ikke at det er utlånet som er det viktigste. Det er en måte å synliggjøre og verdsette distriktene!

Bokbussen som sådan representerer et lavterskel tilbud på to måter: Det er tilgjengelig og nært der folk bor, og det er et "ufarlig" tilbud som er lett å oppsøke, også for personer som ikke bruker de ordinære bibliotekene i særlig grad. Noen av informantene sa:

Vi får lov til å ha en nærhet i en buss. Det er også lavere terskel, lettere å finne frem. Flere faktorer som gjør at det blir en suksess. Samarbeid lokalt. Brukerne forsvinner ikke bak en hylle! Det er litt ufarlig og litt spennende. Vi driver ikke med purregebyr, ikke så mye regler.

Tror at de har vært med på å løfte bibliotekene, har merket det på statistikken, utlånstall stigende. Ringvirkningene er at vi har nådd ut til de som ikke var på biblioteket mer enn to ganger i året. Vi har enorme avstander, man skjønner det ikke før man opplever det. Det er kanskje tre mil rundt en fjord, så to mil til hver av bosettingsstedene.

Informantene mener at det er viktig at bokbusstilbudet opprettholdes. Det viktigste argumentet er at de gir biblioteks- og kulturtjenester til mennesker som ikke ellers ville oppsøkt slike tilbud. Vi har tatt med noen sitater:

Jeg håper at bussene eksisterer mange år fremover. Det er ikke avleggs!

Hvis bussen forsvinner? Det vil være et slag for de små kommunene og de svakeste i samfunnet, de som har lang vei til bibliotek eller er på institusjon. Og skolene – de har ikke skolebibliotek!

Hvis man vil gi kultur og informasjon også til bygdene, til de som ikke kommer til bibliotekene - det er jo egentlig en demokratisering av kulturprosjektet! Det er klart at det er viktig. Det er ikke viktig for alle, vi kan ikke trenge oss på, men for de som ikke har noe annet, så er det veldig viktig.

8 Oppsummering av elektronisk undersøkelse blant brukerne

8.1 Om undersøkelsen

Vi har gjennomført en elektronisk spørreundersøkelse blant brukerne av bokbussene. De store hovedgruppene av brukere ble identifisert som voksne privatpersoner og unge i barnehager/skoler samt lånere tilknyttet en institusjon. Tidlig i prosjektet ble det tatt en beslutning om å henvende seg til lærere/barnehageansatte som representanter for barn og unge som besøker bokbussene som del av tilbudet via skole/barnehage.

Under arbeid med design av undersøkelsen fokuserte vi på å formulere spørsmål som ville gi svar på momenter og kriterier som Sametinget hadde påpekt skulle inngå i evalueringen, jamfør beskrivelsen av oppdraget. Undersøkelsen ble gjennomgått og kvalitetssikret i samarbeid med representant for Sametinget.

Undersøkelsen bestod av spørsmål og påstander som respondenten har tatt stilling til. Svaralternativene bestod i hovedsak av en skala fra 1 til 5, hvor karakteren 1 gir uttrykk for at respondenten er "Helt uenig" eller er «Veldig misfornøyd», mens karakteren 5 betyr at respondenten er "Helt enig" eller er «Meget godt fornøyd». Gjennomsnittsscore på over 4 ansees som bra. Spørreskjemaet inneholdt åpne spørsmålsfelt der informantene fikk mulighet til å fremme egne forslag og synspunkter til ordningen slik de fungerer i dag og komme med forslag til ytterligere forbedring/endringer.

Resultater fra undersøkelsen for det totale utvalget gjengis i kapittel 8 i denne rapporten. Et utvalg av kommentarer er tatt med. I vedlegg 1 til 8 finnes resultater splittet pr. bokbuss, og alle kommentarene er gjengitt i sin helhet. De bokbussene som har flest svar, kan regne utvalget som representativt. Bokbussene som har få svar må se på resultatet som tilbakemeldinger fra enkeltpersoner.

Undersøkelsen ble gjennomført i tiden mellom 16. september og 2. oktober 2016.

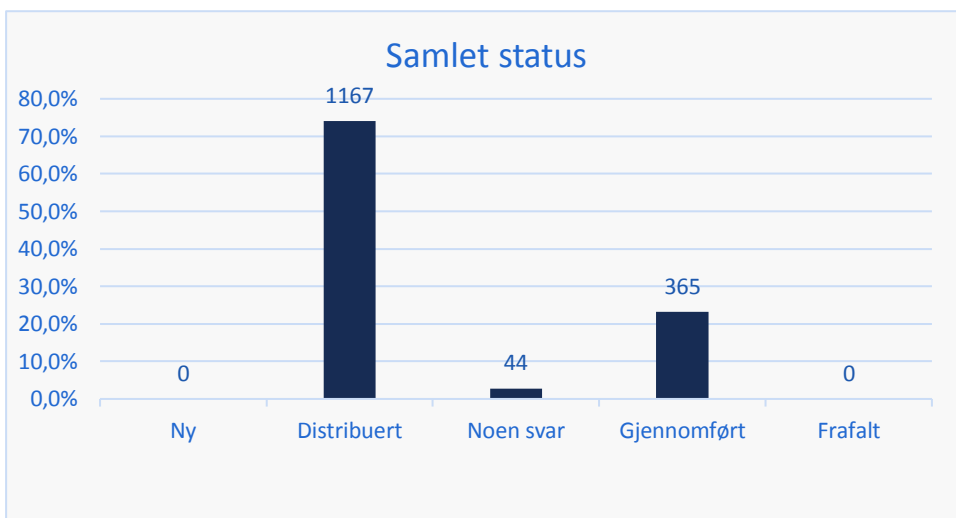
8.2 Distribusjon av undersøkelsen og svarstatistikk

De fleste respondentene fikk undersøkelsen tilsendt på mail, via adresser oppgitt av administrasjonen på hver enkelt bokbuss. I tillegg gjorde noen av bokbussene undersøkelsen tilgjengelig via facebook/hjemmesider og papirskjema.

- Lulesamisk bokbuss, Bokbussen Tana/Nesseby og Sørsamisk bok- og kulturbuss hadde tilnærmet komplette lister over brukere registrert med mailadresser.
- Bibliotek- og kulturbussen i Nord-Troms, Bok- og kulturbussen i Sør-Troms og Kultur- og bibliotekbussen i Sør-Trøndelag utarbeidet lister med mailadresser til ansatte i barnehager/skoler som benytter bokbussen. Bibliotek- og kulturbussen i Nord-Troms samlet også inn et fåtall undersøkelser på papir.

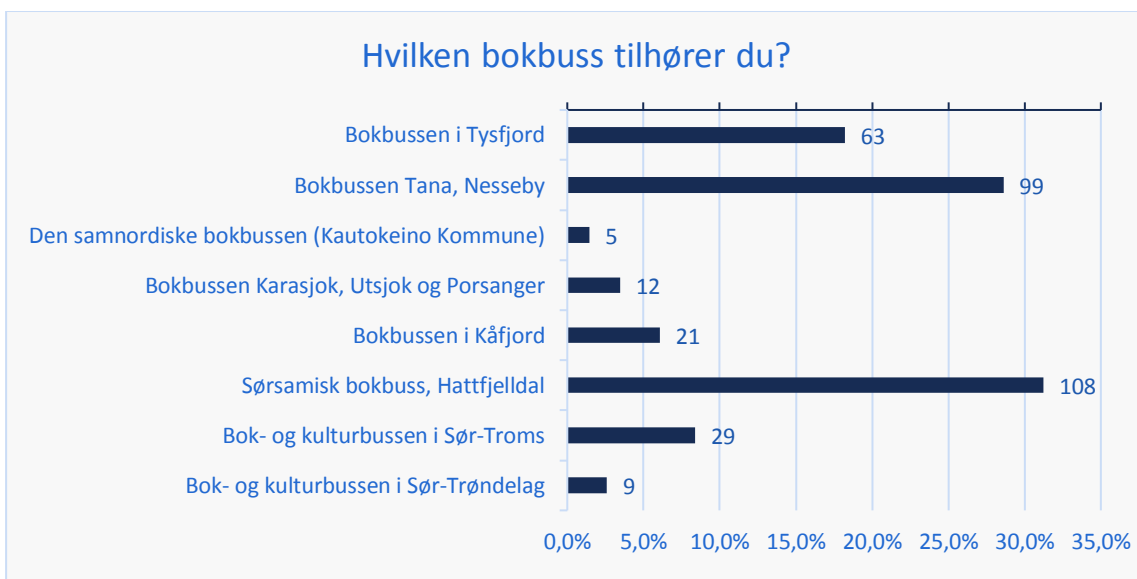
- Bokbussen Karasjok, Utsjok, Porsanger forespurte et lite utvalg brukere om å svare på mail.
- For den samnordiske bokbussen, ble skolen i Masi kontaktet, og lærerne ved skolen fikk undersøkelsen tilsendt på mail. Den samnordiske bokbussen hadde også tilgjengelig papirkopier, men mottok ingen svar på disse.

Undersøkelsene ble sendt ut til totalt 1973 mailadresser. 445 av adressene ble returnert på grunn av «ugyldig adresse». Antall gyldige adresser var dermed 1528. I tillegg har 48 svart via link på hjemmeside/facebook eller papirkopi. Samlet status viser at 365 respondenter gjennomførte hele undersøkelsen, mens 44 har svart delvis.

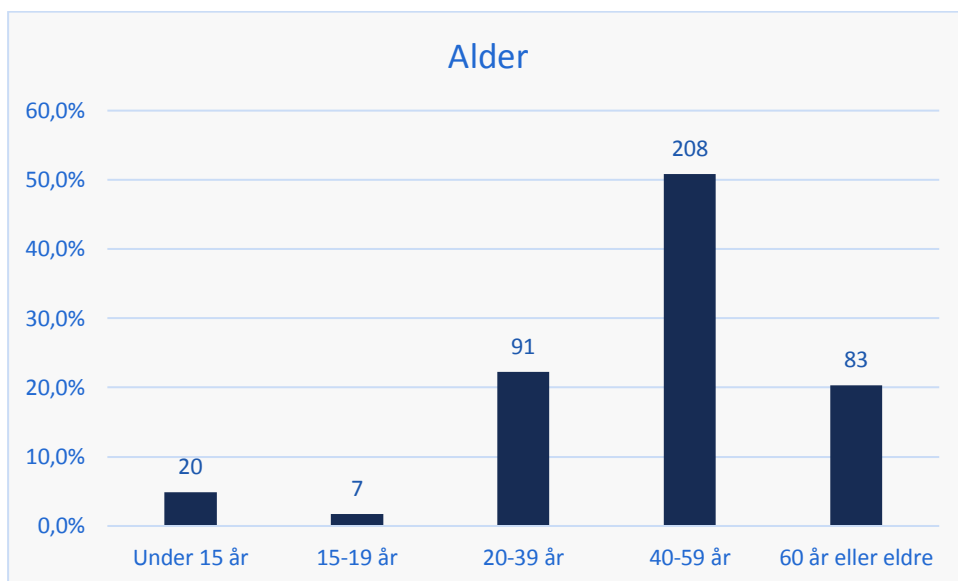
8.3 Bokbusstilhørighet

Oversikt over antall respondenter som har gjennomført undersøkelsen pr. bokbuss: (Et fåtall respondentene har svart at de ikke bruker bokbuss, og disse er ikke med i grafen under.)

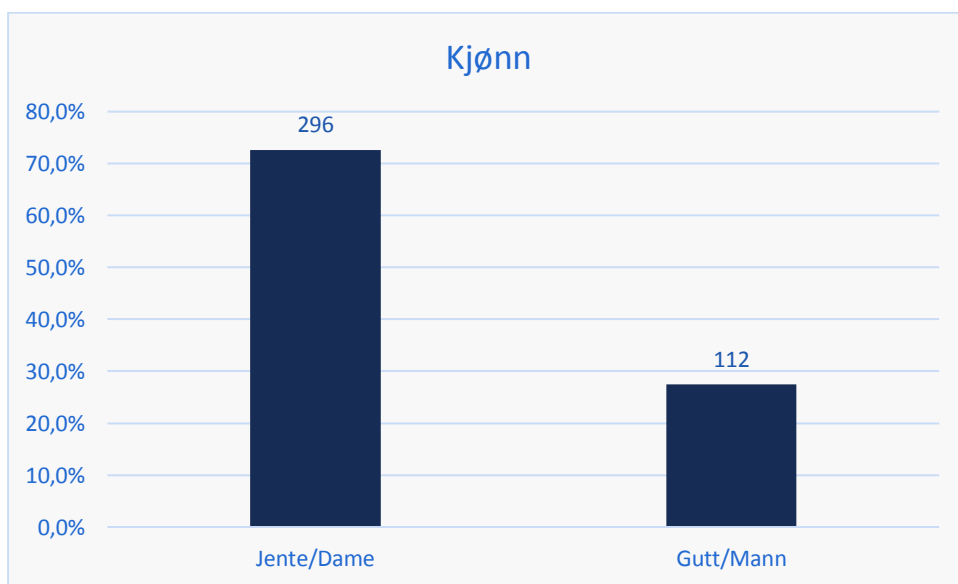

8.4 Respondenter

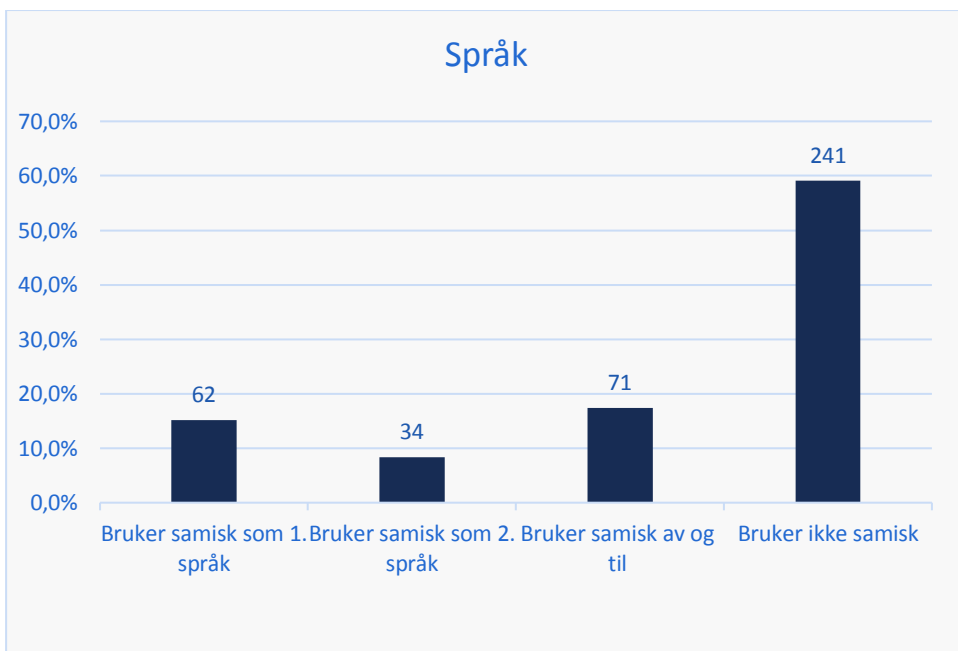
71 % av respondentene er over 40 år, og det er flest brukere i aldersgruppen 40-59 år. Ca. 7 % av de som har svart er under 20 år.

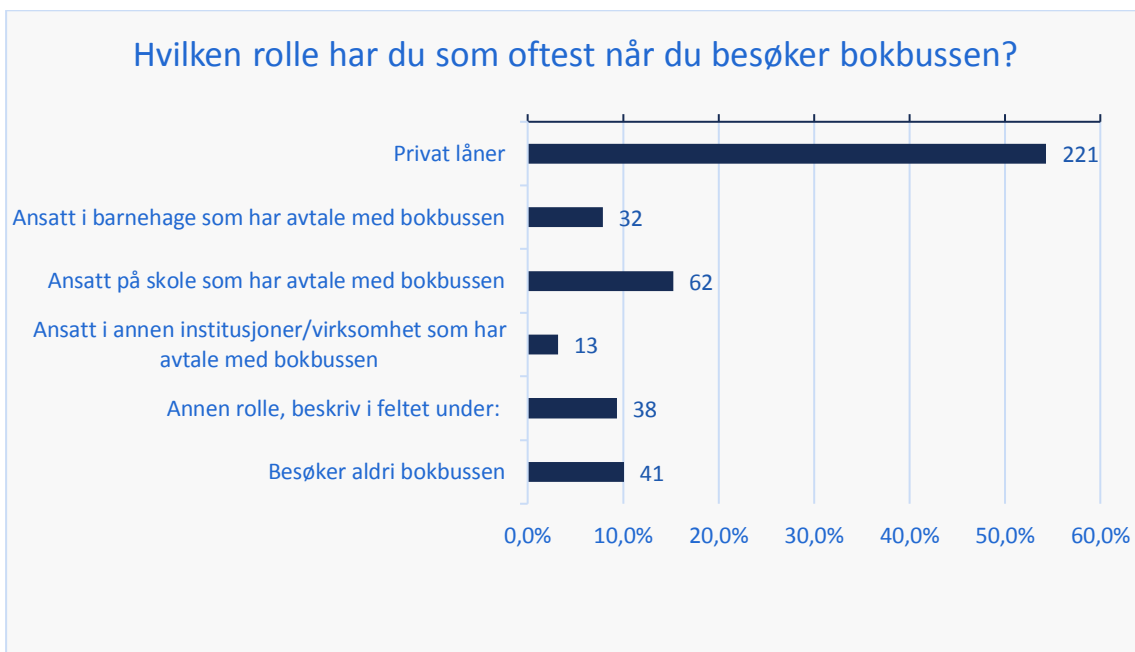
72,5 % av de som har svart er jenter/damer, og 27,5 % er gutter/menn.

Storparten, 59 %, har svart at de ikke bruker samisk. 15 % bruker samisk som 1. språk, 8 % bruker samisk som 2. språk og 17 % bruker samisk av og til.

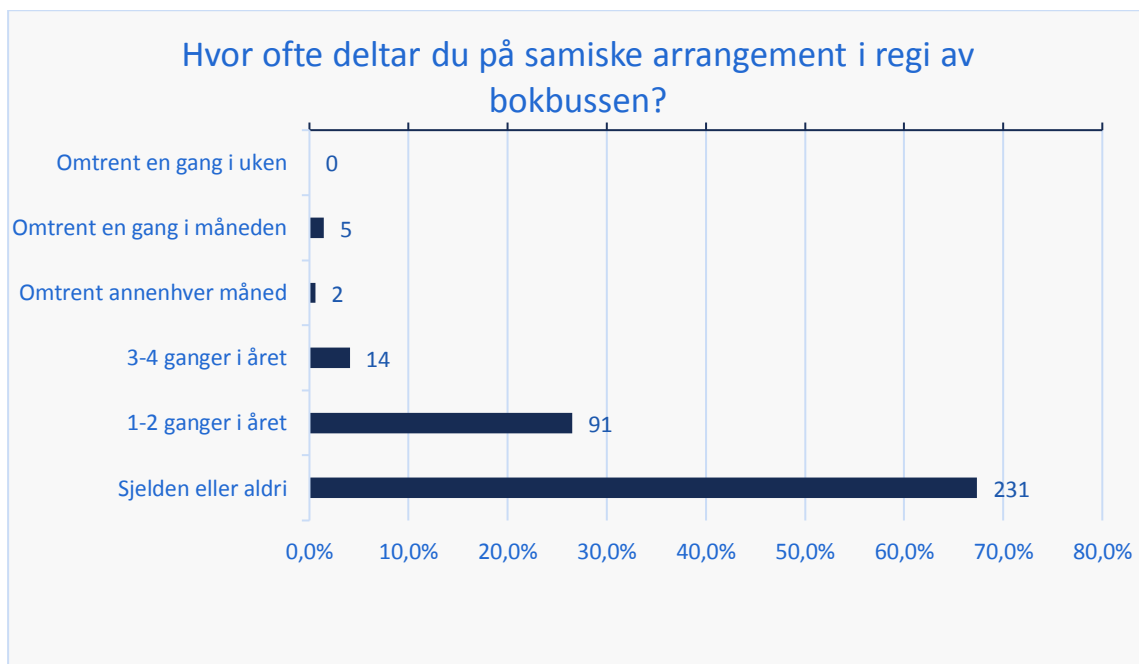
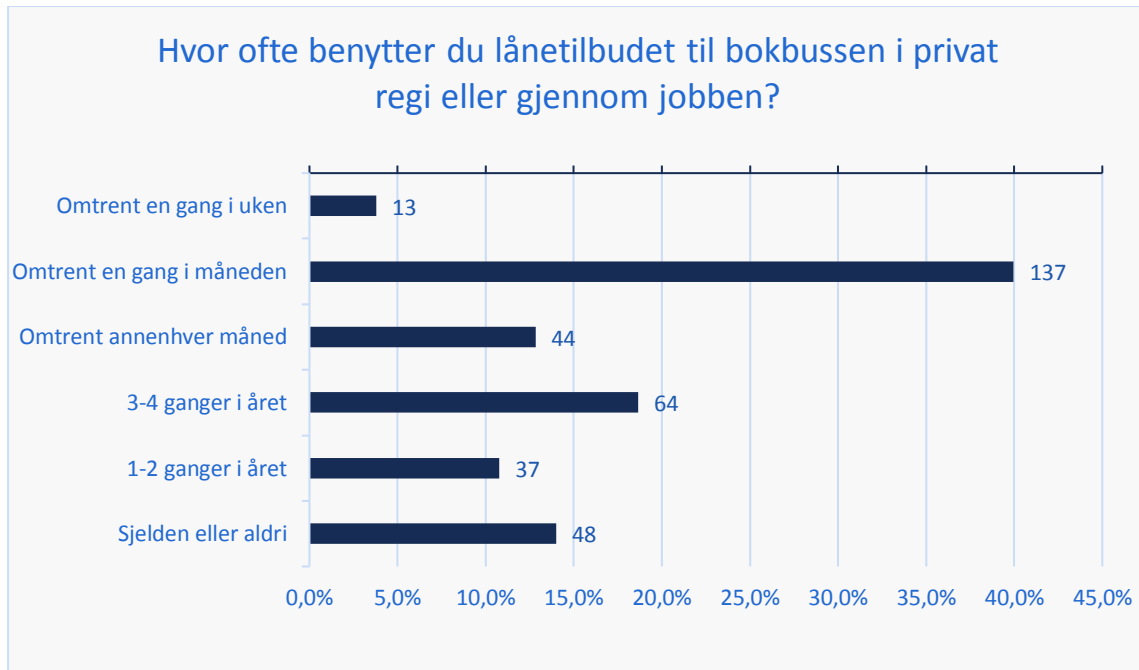

54 % av respondentene oppgir at de er private låner. Til sammen utgjør ansatte i barnehage/skole/institusjon 26 %.

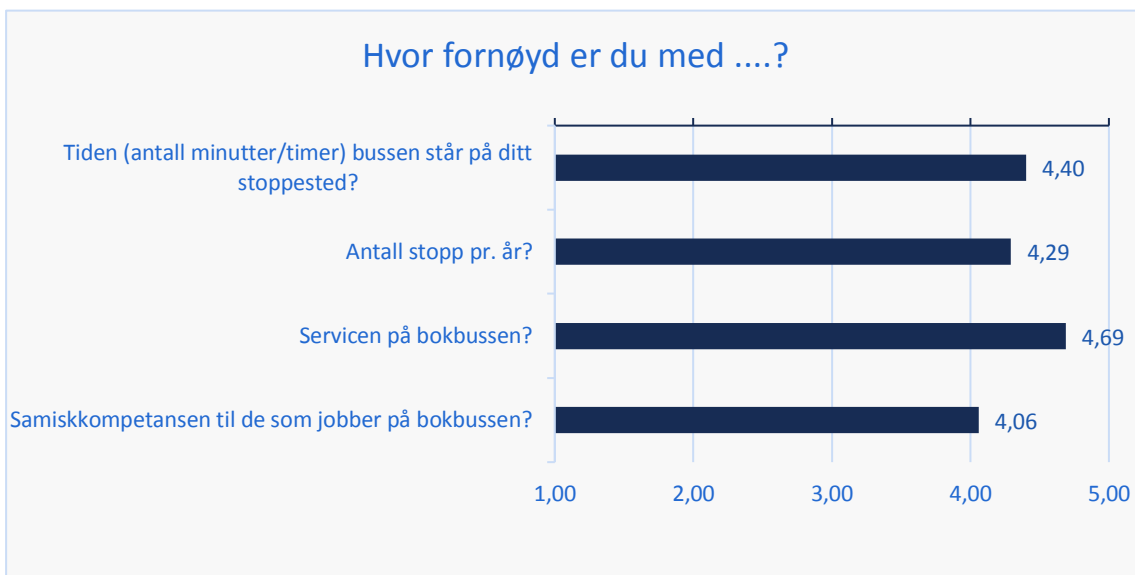

8.5 Besøksfrekvens

Det er langt flere som benytter lånetilbudet til bokbussene enn de som deltar på samiske arrangement. 40 % oppgir at de bruker lånetilbudet omtrent en gang i måneden. For arrangementer oppgir 67 % at sjelden eller aldri deltar på samiske arrangementer i regi av bokbussene.

8.6 Bokbusstjenesten

8.6.1 Tydelige funn

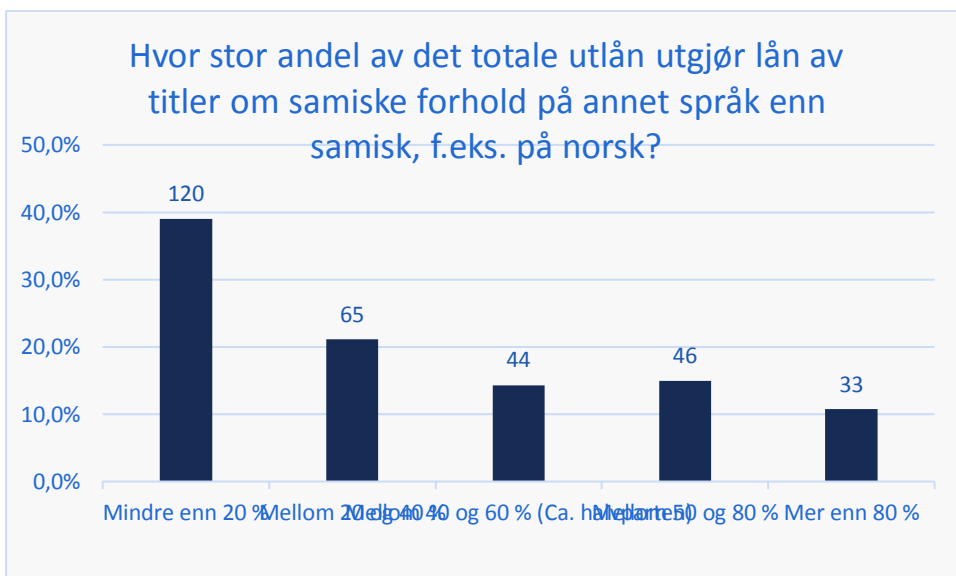
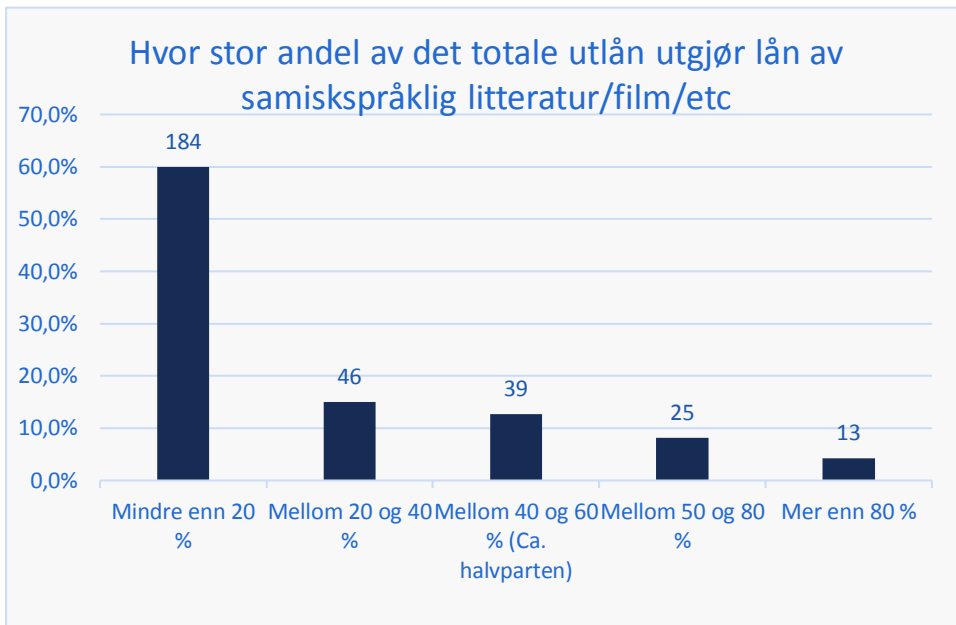
- Servicen på bussene vurderes som veldig god, og får testens høyeste score på 4,69. 83 % svarer at de er meget godt fornøyd.
- Samisk kompetansen er den parameteren brukerne er minst fornøyd med, og bare 36 % at de er meget fornøyd.

8.6.2 Utvalgte kommentarer: Har du forslag til hvordan bokbussen kan bli mer tilgjengelig?

- *Jeg synes godt at bokbussen kunne blitt stående litt lenger slik at man får sett mer av hva de har og vurdert hva man vil låne. For min del kunne de også kunne kommet enda oftere siden jeg går dit hver gang.*
- *Mer informasjon om bokbussbesøk. Digital annonsering gjennom kommunale kalendere, Vardobaiki samisk senter etc*
- *Litt lengre stoppetid på hvert sted. Det er veldig hast med å finne bøker og låne, før neste gjeng skal inn på bussen. Jeg jobber på et oppvekstsenter, der både barnehage og skole bruker bokbussen.*
- *Ønsker lenger tid slik at alle elevene på skolen får lenger tid, i dag er det ca15 min PR klasse.*
- *Mer oppsøkende tiltak, markedsføring for å nå nye og holde varm brukere*
- *Ønskelig med folk som vet noe om min kultur*

- *Bokbussen må arrangere samiske møteplasser, som bokbusskafe med aktuelle tidsskrifter som samiske aviser og aktuelle bøker og musikk.
Vi samer som bor i sørsamisk område ønsker å lese nordsamiske aviser som: Assu. Svenske tidsskrifter som Samefolket, Nuorat.*
- *Kanske utrusta bussen så att äldre och rörelsehindrade lättare kan ta del av utbudet?*
- *Bedre forklaring, slik at folk ikke tror at det er bare for en folkegruppe, men for ALLE!*
- *Tilbudet kunne blitt markedsført bedre. Offensivt ut mot skoler, kommuneadministrasjonen og eventuelle lokale foreninger.*
- *Kanskje gjøre en undersøkelse på hvilke tidspunkt som passer best for lånerne. Lett tilgjengelig informasjon på nett om tidspunkt, nye bøker, arrangement etc.*
- *Bedre nettside, og annonsere på Facebook dagen før de kommer. Det ble gjort i en periode og jeg trur at det var en fin påminnelse om at bokbussen kommer.*
- *Ha flere arrangement på samisk flere gang i året*
- *Par dager i året burde man kunne "bestilt" bokbussen hjem, til jobb eller div arrangement*
- *Bokbussen fungerer topp, på arrangement som Vuonnamárkanát og ute på skoler og på ruter.*
- *Rutetabell på nett, vet ikke om det kanskje finnes allerede. Eventuelt at man kan abonnere på sms påminnelse om når bussen kommer til "ditt" stoppested*
- *Bruke facebook og eventuelt andre sosiale medier og annonsere boknyheter og andre ting.*
- *Få bokbussen på facebook slik at der er enkelt å vite når bussen er her og om det er aktiviteter.*
- *Oppdatert hjemmeside med ruteplass og informasjon om hva bokbussen tilbyr av bøker av div sjangre. Oppdatert informasjon om bokbussen samarbeidspartnere for eksempel bibliotek landet rundt samt mulighet for å låne faglitteratur fra høyskoler etc. Facebook-side?*
- *Kanskje mer ungdomskulturting, men det vet jeg ikke? Ungene virker ganske fornøyd og låner seg bøker. Kanskje noe utstilling med samisk musikk på headset, f.eks.? Men det er bare mitt anslag.*
- *Vår tilknytning til bokbussen har vist oss at ved at den deltar på 6.feb så er det mange som blir oppmerksom på dette tilbudet.*
- *Bokbussen burde ha samme slags horn/musikk som isbilen har når den kommer. Da det hender at vi ikke ser bussen når den kjører forbi og stopper litt lenger bortenfor.*
- *Kanskje den kan annonsere et stopp i bygda der private kan møte opp og låne bøker?*

8.7 Utlån

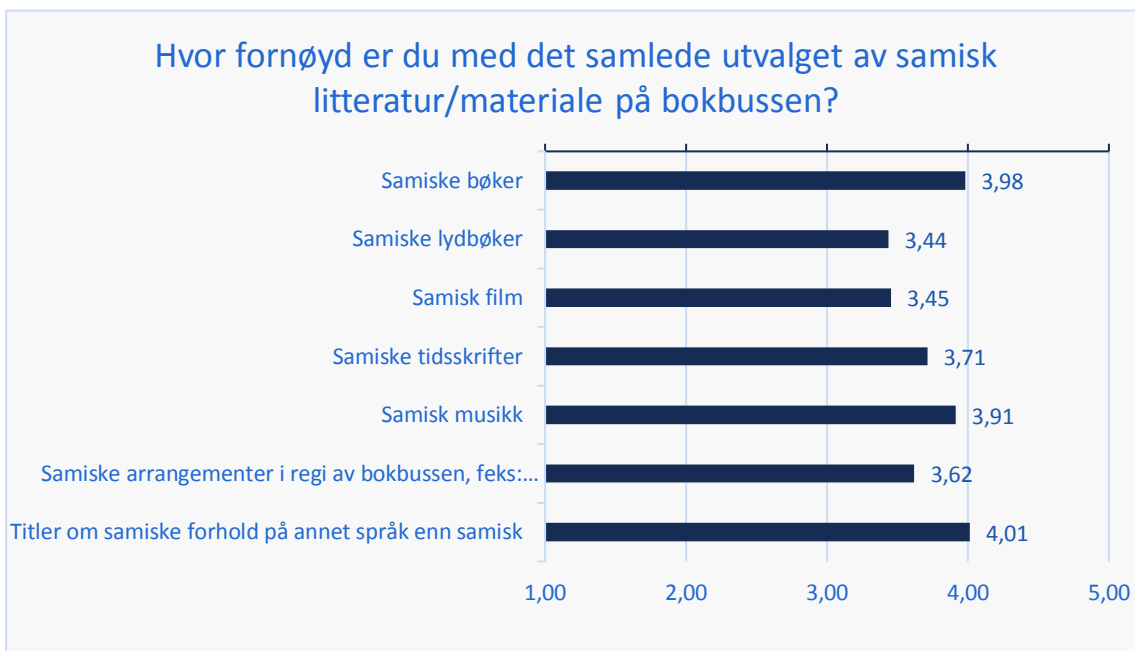
8.7.1 Tydelige funn

- Den samiske andelen av utlånt materiale utgjør et mindretall av det totale utlånet. 75 % av lånerne sier at mindre enn 40 % av det de låner er på samisk. 60 % sier at andelen er under 20 %. Kun 4 % sier at mer enn 80 % av det de låner er på samisk.
- Andelen som låner litteratur om samiske forhold på annet språk enn samisk, er høyere. Her sier til sammenligning 39 % av brukerne av andelen er mindre enn 20 %, og 11 % at andelen utgjør mer enn 80 %.

8.7.2 Utvalgte kommentarer

- *Bokbusspersonalet sender de bøker/filmer/musikk som ønskes lånt det er bra. Vet ikke om det finnes flere samiske lydbøker enn det bussen har eller flere tidsskrift. Generelt er det for lite samisk låneobjekt. Men jeg er fornøyd med bussen likevel.*
- *På tide dere evaluerer tilbudet fylkeskommunen gir, de har kvittet seg med det samisktalende personalet, og tilbudet er no deretter.*
- *Vanskelig å kritisere bokbussen da det finnes lite på sørsamisk*
- *For lite opplysninger om hva som finnes på bussen av annet materiale enn bøker*
- *Drøyer alt for lenge innen nye titler på samisk finns i bokbussen.*
- *Savner flere bøker, filmer m.m på sørsamisk.*
- *Synes det er topp at bokbussen finnes!!!*
- *Samiske tidsskrifter - lite tilgjengelige*
- *Mine svar har med at jeg har ønsket å låne nordsamiske barnebøker i sørsamisk område*
- *Det finnes generelt for lite materiale tilgjengelig, så det er vanskelig å være fornøyd*
- *Håper på mer samiske bøker for barn, for eksempel prosjekt med oversettelse (Isak Saba) og innlesing til lydbok med skole og barnehagebarn.*
- *Har ikke savnet samisk språklige litteratur og de gangene jeg har hatt bruk for det er bussen veldig behjelpelig.*
- *For få titler av de mest populære bøkene er oversatt til samisk. Jeg leser høyt samisk til mine barnebarn, men de vil høre de norske bøkene. En av mulighetene til å forbedre dette tilbudet, er digital oversettelse (jfr. en av bokbussene i Nordland)*
- *Det jeg har vært mest fornøyd med er god service og vilje til å fremskaffe det som eventuelt ikke er det så snart det har latt seg gjøre.*
- *Jag tycker att det skulle köpas in mer lulesamiska böcker och norska böcker (om samiska forhold), tidsskrifter, lydböcker, samisk musikk. Det är alldeles för lite*
- *Årsaken til delvis fornøyd, er at det finnes for lite å få tak i. Tror kanskje bussen har det meste som finnes, men det er jo et lite utvalg i forhold til norsk materiale.*
- *Vi er veldig fornøyd med det samiske utvalget av både litteratur og andre medier. Det aller viktigste er uansett kompetansen til bokbussen, samt mulighet for bestilling av ønsket litteratur og levering i etterkant. Veldig fornøyd! Selv om det ikke er mange som har samisk som første språk, så er det viktig at skoleelever og andre blir gjort kjent med samisk kultur og litteratur gjennom bøker og arrangement av bokbussen. Bokbussen gjør det også enklere for biblioteket i kommunen ift samarbeid om arrangement vedr samisk. :)*
- *Det er jo ikke utgitt mye litteratur, lydbøker, film på sørsamisk, så det blir veldig begrenset hva man kan låne av samisk-språklige ting.*
- *Jeg synes det er flott med bibliotek som kommer til folk og hører at det er mye utlån.*

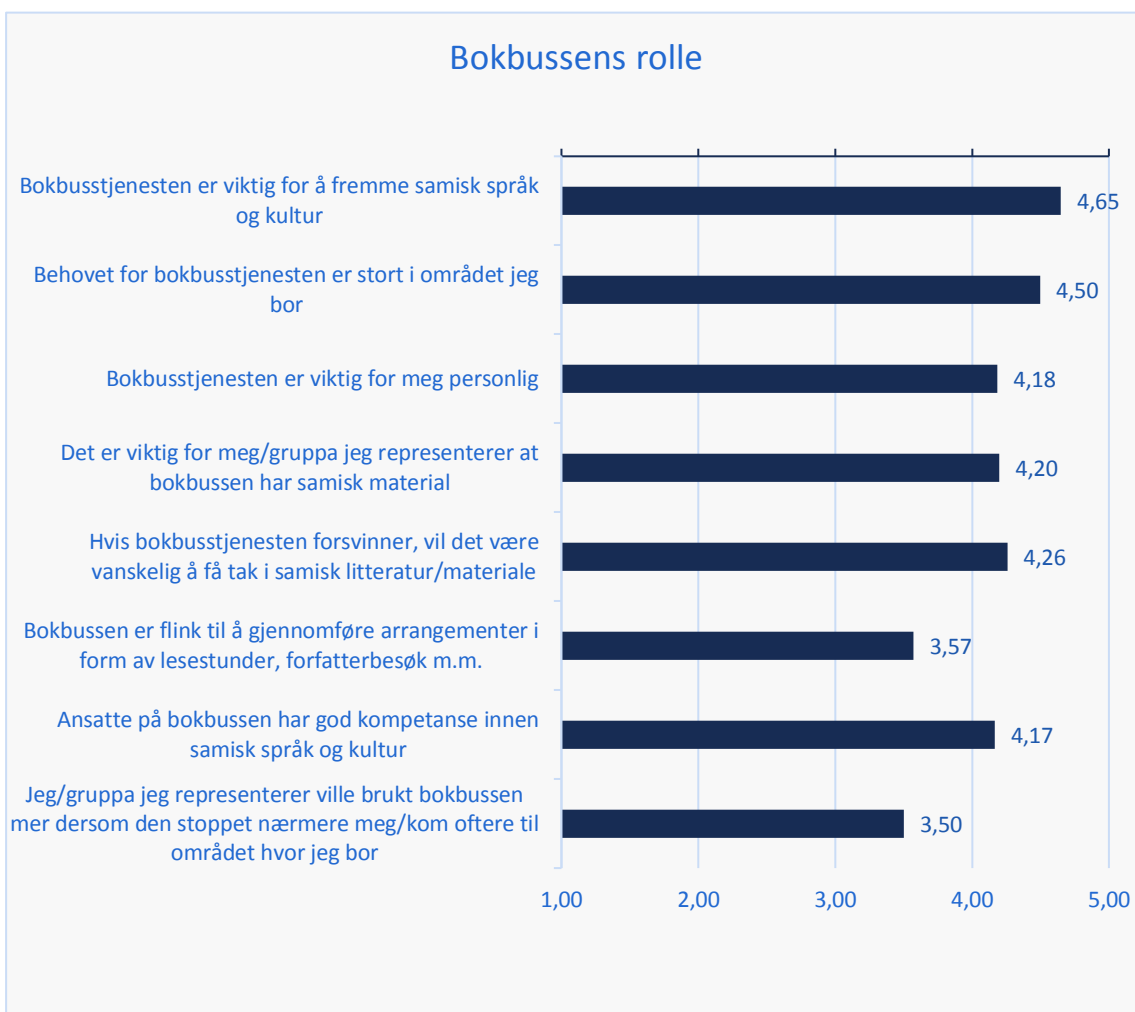
8.8 Samisk litteratur/materiale

8.8.1 Tydelige funn

- I gjennomsnitt er det vurderingen av det samlede utvalget samisk litteratur/materiale på bokbussen som får den laveste scoren. «Vet ikke»-andelen er høy innenfor denne gruppen, og utgjør mellom 38-50 %.
- Det er få som er veldig misfornøyd (mellom 1% og 4 %), så hovedtyngden ligger mere midt på skalaen sammenlignet med andre tema i undersøkelsen.
- Titler om samiske forhold på annet språk enn samisk kommer best ut med score på 4,01.
- Samiske lydbøker vurderes som lavest med score på 3,44 – tett fulgt av samisk film på 3,45.

8.9 Bokbussens rolle

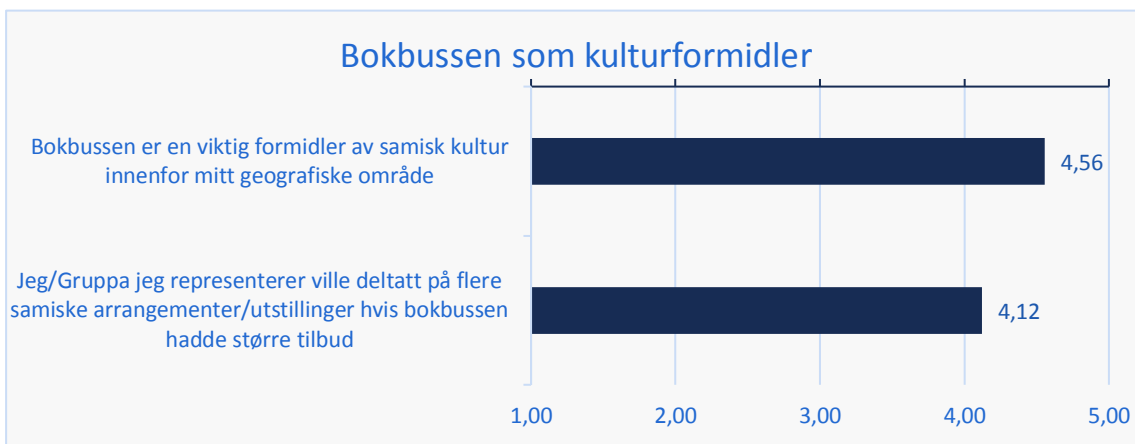
8.9.1 Tydelige funn

- Vurdering av bokbussens rolle får gjennomgående høye score.
- Påstanden «Bokbussen er viktig for å fremme samisk språk og kultur» scorer høyest med 4,65 som er undersøkelsens nest høyeste enkeltscore. 85 % svarer at de er helt eller delvis enige i påstanden. Kun 2,7 % svarer at de er uenige eller delvis uenige
- Behovet for bokbussen i brukernes område ansees som stort med score på 4,50.
- Nest laveste score på 3,57, får påstanden om at bokbussen er flink til å gjennomføre arrangementer i form av lesestunder, forfatterbesøk m.m.
- Lavest score får påstanden om at brukeren ville brukt bokbussen mer om bussen kom oftere og stoppet nærmere. Her er scoren 3,50, og 19 % er helt eller delvis uenig i påstanden. De som er helt uenig utgjør 13 %. Det kan tyde på at frekvensen på bokbussrutene oppfattes som tilstrekkelige av mange, og at stoppestedene i stor grad er tilpasset brukernes behov. 44 % svarer at de er enige eller delvis enige i påstanden, og kommentarene nedenfor gir utfyllende informasjon fra respondentene som har uttrykt ønske om endringer på rutetider og stoppesteder.

8.9.2 Utvalgte kommentarer

- *For meg er det viktigst at bokbussen byr på bøker, rett og slett, idet ligger selve formidlingen. Bøkene blir presentert på en utmerket måte.*
- *Jeg er kanskje ikke selv den flittigste låner av samiskspråklig litteratur, men jeg ser likevel behovet. Noe av faglitteraturen som er på norsk og finsk er jo også veldig nyttig hvis det er spesielle ting man vil vite mer om.*
- *Er mor til samisk barn som har lest sørsamisk som 2.spr. i 10 år, men verken jeg eller hun kan samisk så godt at vi kan lese samiskspråklig bøker, men musikk låner vi og bøker på svensk, norsk om samisk kultur/historie*
- *Bokbussen bør prioritere samer, og bruke tid på samiske institusjoner. Den må ikke bli mer som et alminnelig rullende bibliotek alle som målgruppe*
- *Bokbussen er en av de viktigste møteplassene for samer i vårt område. Kanskje stoppene bør være lengre på enkelt plasser slik at folk også får tid til å snakke med hverandre.*
- *Isbil musikk på bokbussen så man hører den kommer*
- *Bokbussen er veldig viktig for oss som bor langt fra et bibliotek. Den nærmeste bibliotek har noe reduserte åpningstid.*
- *Den er jo fin og "stas", litt overraskende og spennende og morsom, og sjåførene skøyler med ungene og er så trivelige. De fleste bruker den til å låne bøker, da vi ikke har noe (stort) bibliotek i bygda vår. På den andre siden, er den kanskje noe dyr i forhold til fortjenesten? De fleste ungdom er på data, og mer samisk kultur og kanaler/chat/musikk/snapchat hvaenn, som fremmer samisk kultur - mat, mote, etc... - tror jeg hadde vært mer virkningsfullt.....
... Det jeg mener, er at å gjøre samisk kultur til levende og "kult", dvs. ungdomsvennlig, er kanskje enklere over nett? Bruk heller pengene på skikkelig språk & kulturoppføring av de ansatte i kommunen / ressursmateriale til skolene! Der kunne dere fått mye igjen for det, samisk er nevnt kjempemangeganger i læreplaner (er det ikke 32 ganger nevnt i norskplaner)? Naturfag skal ha samisk, norsk skal ha samisk og samisk språk... Å tilby en enkel og tilgjengelig ressursamling med opplegg etc. kunne nok fått mye mer uttelling i forhold til gleden over å være i kontakt med samisk kultur. Bokbussen er noe dyr, og - kanskje - noe lite brukt. Det er nå bare min mening.*
- *På grunn av kompetansen til bokbussen blir det samiske lettere tilgjengelig for brukere i vår kommune.*
- *Er veldig fornøyd over å kunne låne bøker her jeg bor. Tilbudet bør opprettholdes.*
- *Hvis bokbussen forsvinner, så tviler jeg på at vi vil begynne å besøke lokal bibliotek. Det blir for tungvint.*

8.10 Bokbussen som kulturformidler

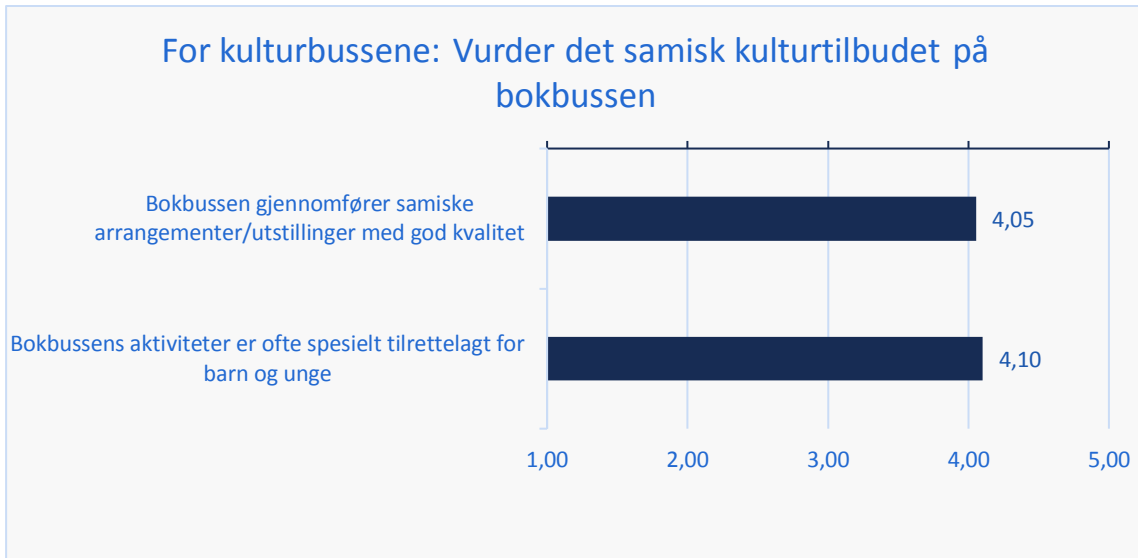

8.10.1 Tydelige funn

- Svarene på påstanden «Bokbussen er en viktig formidler av samisk kultur innenfor mitt geografiske område» (score: 4,56) bekrefter at bokbussene oppfattes å ha en viktig rolle som kulturformidler i områdene der bussene kjører.
- Påstanden om at respondenten ville deltatt på flere samiske arrangementer/utstillinger hvis bokbussen hadde større tilbud får score på 4,12. Sammenlignet med tilsvarende spørsmål i kap 8.9 der svaret er 3,50 i forhold til om de ville brukt bokbussen mer om den kom oftere, tilsier svaret i denne bolken at brukerne er mer fornøyd med tilgangen på utlånstjenester enn de er med tilbudet innen kulturarrangementer.

8.10.2 Utvalgte kommentar

- *Sørsamisk er så marginalt både kulturelt og bosetting i vår kommune, så det må være tospråklige arr., og ikke for snevert samisk, helst en lokal forankring*
- *Området er meget stort, derfor tror jeg dette er urealistisk. Jeg er fornøyd med at bussen kommer.*
- *Jeg ser det som en fordel at det er minst en samisk ansatt, med en god kunnskap innen samisk litteratur. Dette er svært viktig spesielt i utdannings situasjoner.*
- *Vet sjelden når den er her og har aldri hørt om arrangement i regi av bokbussen her.*
- *Bokbussen borde kunna ordna mer samiska arrangemang. Bokbussen betyder väldigt mycket för att förmedla samisk kultur.*
- *Alle liker forestillinger. Igjen, hvis man hadde knyttet den og dens ressurser opp til skolefag, tror jeg mange lærere ville benyttet seg av den :-). Veldig mange.*
- *Bokbussens formidlingsevne og tilbud er viktig her, samt hennes positive engasjement gir mange ringvirkninger - også ved nye samarbeidsmuligheter for å formidle språk og kultur.*
- *Har ikke hørt eller sett at bokbussen har samiske arrangementer her hvor jeg bor. Kan ikke si at jeg savne det heller, da jeg aldri har opplevd det.*

8.10.3 Utvalgte kommentarer

- *Det er spesielt viktig at Bokbussen har tilbud til barn og unge.*
- *De arrangementene jeg har hørt omtalt av medarbeidere som har deltatt, er kun beskrevet positivt. Jeg har ikke deltatt på samiske arrangementer /utstillinger.*

8.11 Styrking av samisk språk og kultur

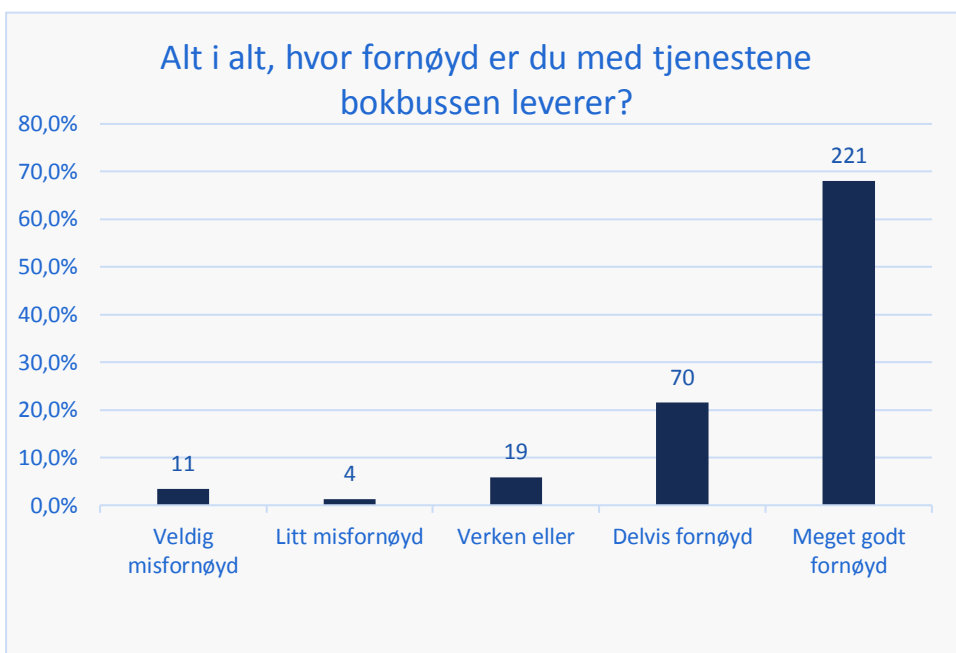
8.11.1 Utvalgte kommentarer: Spesifiser hva du mener bussen kunne hatt mer av for å forsterke samisk språk og kultur

- *Flere tospråklige bøker, norsk/samisk og finsk/samisk, evt. også trespråklig norsk/finsk/samisk*
- *Jeg visste faktisk ikke at bokbussen kan arrangementer før jeg begynte å svare på denne undersøkelsen, så der er noe bussen kunne gjøre for å forsterke samisk språk og kultur. Ellers foreslår jeg at bussen innimellom tar med litt nyere materiale (bøker, filmer og musikk) innimellom, siden det er mye av det samme i hyllene fra gang til gang.*
- *Temadager m/skuespill, eventyrstund. Barn i barnehage alder trenger mye bevegelser, mimikk, gester, vokabular, joik for å huske nye ting og lære av det.*
- *Samiske CD joikemusikk og lettleste bøker for småtrinn*
- *Læringsaktiviteter i bokbussen/i regi av bokbussen med utgangspunkt i læreplanverkets, Kunnskapsløftet 2006, kompetansemål etter 2. og 4. trinn.*
- *Eventyr formidling på samisk(handdukker/konkreter). Joik. Samisk musikk/joik på mens vi er der!*
- *Hatt flere arrangementer. Hatt samiske lesestunder. Samiske barnefilmer.*
- *Flere "forestillinger" for elevene tilpasset ulike aldersgrupper. Gjerne hente inn samiske kunstnere innen flere felt. Lesestunder, eventyrstunder*
- *Mennesker tilknyttet samisk kultur som er voksne og kan fortelle om sitt liv, disse er ikke så mange igjen av i dag men er så verdifulle å kunne ha med bussen enkelte ganger for å fremme språk, kultur og historie.*
- *Nord og sørsamisk litteratur og tidsskrifter produsert i Norge og Sverige(Finland.) Aktuelle bøker om samiske forhold, samisk mat på alle språkene. Utstillinger av sløyd, kunst, musikk, forfattere, bokkafe (det seneste, ikke gammelt rask.) Bokbussen må følge med trender, formidle det seneste innen det som skjer i Sapmi.*
- *At noen sørsamisk talende følger med noen enstaka gang og har fokus på å snakke språket.*
- *Vi burde fått til et tilbud / samarbeid der ansatte på bussen kunne besøkt elevene inne på skolen. Felles lesestund / fortellingsstund hadde vært koselig og nyttig!*
- *Bedre markedsføring av tilbudet. Forfatterbesøk. Temaer til enkelte bussrunder, gjerne med små utstillinger. Orientering om muligheter for å lære sørsamisk språk og kultur.*
- *Flotte utstillinger i bussen gjør barn og unge nysgjerrige. Nydelig kunst å se. Syns det har vært flott på bussen når de har vært her.*
- *Flere bøker om sløyd av nyere dato og lydbøker for barn på sørsamisk. Oppsøke skoler og barnehager der det er samiske barn. Ha med personer som kan fortelle litt om samer og om kulturen vår og som også snakker litt samisk. Dette for at ikke samer også lettere kan forstå og ufarliggjøre alt som har med det samiske å gjøre. Personalet på bokbussen må også sette seg inn i hva som finnes av bøker på bussen, så de kan veilede kundene bedre.*
- *Språkkurs på CD med bilde materiell.*
- *Bredere presentasjon av samiske bøker og filmer. Lavterskel tilbud til de som ikke behersker samisk så godt. F.eks høytlesning, samiske*

filmkvelder i samarbeid med hovedbibliotek eller andre. Møte mellom samiske forfattere og lesere som ikke behersker språket så godt.

- *Da kunne bussen eventuelt hatt noe samisk musikk på i bussen, reklamert for samisk musikk og samiske filmer/bøker. Har ikke "tenkt samisk" de gangene elevene og jeg har lånt bøker der. Har bare gått inn for å finne bøker, helt nytt for meg at bokbussen skal fremme samisk språk og kultur.*
- *Arrangement/opplegg for de elevene som ikke har samisk som førstespråk. Barn og elever som har samisk som 2.språk deltar ikke på samiskspråklige arrangement fordi de ikke skjønner nok eller ikke blir invitert. Dette er med på å skape skille. Mange barn som har samisk som andrespråk ønsker å lære mer men blir utelatt (ikke invitert) og de vil også se at det skapes et skille som igjen kan føre til et negativt forhold til det samiske. Så ikke glem de som er samisk men mangler språk. Å være samisk er ikke ensbetydende med å kunne språket.*
- *Bussen burde ha en kort oversikt over:*
 - *samiske bøker og lydbøker*
 - *samiske filmer*
 - *samisk musikk.*
- *Bøker man kan lære (litt) samisk av*
- *Tror det er flere i sørsamisk område som ønsker godt utvalg også av nordsamiske barnebøker i tillegg til sørsamisk.*
- *Engelsk/tysk-samisk språkbøker*
- *Produksjon av samiske og lokale lydbøker, oversettelse av internasjonale bøker til samisk (frost) (lydbok med musikk). Arrangement i samarbeid med scene Finnmark - litteratur, historie, dans, kunst.*
- *Lesestunder/forfatterbesøk på samisk*
- *Høytlesingsstunder for barn. Lest utdrag fra bøker - som barna etterpå kunne låne. Mer av forfatterbesøk og dramatiseringer - men da også for elever med 2.språk.*
- *Forfatterbesøk, flere lesestunder, spesielt for barn.*
- *Savner større utvalg av samiske barnebøker og lydbøker for barn.*
- *Kjente billedbøker og lettleste bøker på samisk er veldig viktig når barnet begynner å lese, men tilbudet til større barn er selvsagt også viktig!*
- *Kanskje ett nettsted der man i fred og ro kunne sett gjennom utvalget før man drar på bussen, der er ganske trangt og den står jo ikke så lenge på hvert sted. Der er mye man ikke vet om.*
- *Barneteater, forfatterbesøk, lesestund, filmfremvisning*
- *Flere utstillinger på bussen hadde vært stas.*
- *Det är bra som det är, tycker jag, och personalen är mycket trevliga att prata med och jag får hjälp till att beställa böcker.*
- *Jeg mener at det er for dårlig annonsert, for hvor og når bokbussen er i byen. Det er sjelden jeg ser arrangementer knyttet til bokbussen, noe jeg mener bør gjøres noe med. Det trengs mer synliggjøring via sosiale medier.*
- *Vi ønsker oss flere fortellerstunder og aktiviteter rettet mot barnehagebarn.*
- *At samiske bøker og musikk og blader finnes på et plass og ikke spredt utover alle hyllene i bussen. Mer oversiktlig. Lagt fram samiske bøker til utstilling - slik at folk ser de med en gang.*
- *Arrangementer av samiske aktører som er med bussen og har fortellinger, forestillinger, musikk m.v.*

8.12 Totalvurdering

8.12.1 Tydelige funn

- Gjennomsnittsscoren for totalvurderingen av bokbusstjenestene er på 4,5, noe som er en veldig god tilbakemelding.
- Tallene viser at 68 % er meget fornøyd og gir full score på 5. 21,5 % gir vurderingen 4. Kun 4,6 % svarer at de veldig eller litt misfornøyd.

8.13 Forbedringsforslag

8.13.1 Utvalgte kommentarer: Har du forslag til endringer som gjør at bokbussen blir enda bedre?

- *Flere samiske arrangementer = lesestunder*
Flere samiske barnefilmer
- *At den bruker lengre tid når den er her. 15 minutter er kort tid når 17 elever skal betjenes.*
- *Gi gode tilbud til barn og unge. Bussen bærer ett bredt tilbud til den sørsamiske befolkningen men en meget viktig faktor er å formidle den samiske kulturen i sin helhet til den norske befolkning, skoler barnehager etc. Dette for og fjerne myter og fordommer som noen måtte ha. Det gir inntrykk og mange sitter igjen med en god oppfatning av det de har sett og hørt av ulike innslag fra bokbussen.*

- *Bedre utnyttelse av kapasiteten, dvs. flere ansatte for å kunne rulle hver dag og nå flere områder, kommuner, både på norske og svensk side.
Dvs. at driften må finansieres fullt ut av Sametinget, med støtte av fylkeskommuner, men gratistilbud til kommunene. Sametingets bibliotek må tilby skreddersydde mediepakker for foreldre til samiske barn (språkpakker) og til skoler/barnehager til bruk for å lære om samer*
- *Bedre møtested gjennom bokcafe*
- *Meramaterial om samiskt liv på alla nordiska språken, alla kan tyvärr inte samiska men kanske intresserad ändå!*
- *Lengre stopp, på steder med ganske tett samisk befolkning.*
- *Temarelaterte treff. Små utstillinger, gjerne om dagsaktuelle saker/samisk politikk og kultur.*
- *Gjerne presenter samisk musikk og filmsnutter mens bussen er her.*
- *Bedre tilgjengelighet på kveldstid.*
- *Bra med litt nyere litteratur! Altfor gamle böker jevnt over.*
- *En bredere presentasjon av samisk kultur, vil gjøre bussen bedre.
Utstillinger, lavterskeltilbud for de som ikke behersker språket f.eks. presentasjon/møte med samiske forfattere og andre samiske kulturarbeidere.*
- *Litt lengre stoppetid samt lyd så man hører den kommer.*
- *Kanskje litt flere lydbøker, utskiftninger.*
- *Det kunne ha vært litt lettere hvis vi kunne levert bøkene flere steder, uten å måtte vente på bussen. Generelt har bokbussen i Nesseby veldig god service og er behjelpelig med å skaffe bøker, skjønnlitterær som fagbøker. Fint at der er samiskspråklige ansatte*
- *Forfatter kvelder*
- *Gode fortellere som 'leser' og gjenforteller barnebøker.*
- *Sett "is-bil"-lyd på bussen, så kan man høre når den kommer*
- *Gi bokbussen gode forutsetninger og økonomi for å vokse og blomstre. Den er kjempeviktig!*
- *Leveringspunkter/kasser som f.eks. på sentrale plasser utenom bibliotek/bokbussen. F.eks. kunne det vært leveringskasser på nærbutikken/skolen, hvor man kan levere bøker i en slags "postkasse". Det ville gjort det enklere å levere bøker tilbake i tide for meg,*
- *Flere arrangementer for å trekke enda flere til bussen.*
- *Stopp på ettermiddag/kveld for oss som jobber heltid, en gang pr måned.*
- *Mer synliggjøring i media for når og hvor bussen kommer og hvor lenge og ulike arrangementer knyttet til det i byen.*
- *Enda mer tilrettelagt litteratur for 2. språkelever.*
- *Oftere på besøk på skolene!*
- *Gjør morsomme ting for barn og unge, som å dramatisere fortellinger*
- *La bussen få farger. Den ser ut som en fangetransport!!!*
- *Hyppigere turer og lengre besøk i passende tidspunkt slik at vi kan ta med barna i bussen og bruke god tid på å finne bøker ol. Samt at de ansatte på bussen kan ha en fortellerstund eller lignende når den først er her.*

8.14 Oppsummering – Høyest og lavest

Det er variasjon på tilbakemeldinger i spørreundersøkelsen. Enkeltområder kommer ut veldig bra, mens andre områder har potensiale for forbedringer. I det følgende gjengis enkeltspørsmål med de fem høyeste og de fem laveste scorene.

9 Drøfting av funn

Evalueringen skal gi Sametinget svar på hvordan direktetilskuddet bokbussene får tildelt fungerer samt få et bilde av hvordan framtiden ser ut for de samiske bokbussene. Vi drøfter her sentrale funn og hvilken betydning de har for innretting av tilskuddet til de samiske bokbussene.

9.1 Måloppnåelse

Ifølge Sametingets tildelingskriterier, skal bokbussene oppfylle flere krav for å være berettiget til tilskudd:

- Ha et godt og variert utvalg av samisk litteratur på samisk og om samiske forhold på andre språk. De har selv ansvar for å bygge opp en samisk samling ved å holde seg oppdatert på samiske utgivelser og kjøpe inn aktuell samisk materiale. Utvalget av litteratur skal gjenspeile det språkområdet bokbussen kjører i.
- Kulturbussene skal, i tillegg til vanlig utlånstjeneste, ha ulike arrangementer eller prosjekter for å synliggjøre og formidle om samisk kultur og samisk litteratur.
- Kjørerutene skal tilpasses slik at de samiske brukerne i området får et godt tilbud.
- Bokbussene skal samarbeide med Sametingets bibliotek for å bygge opp sine samlinger, tilbud og kompetanse på samisk litteratur og kultur.
- Det er nødvendig med samisk språk- og kulturkompetanse på bokbussene.
- Eierne av bokbussene må ha samisk kulturkompetanse i de respektive driftsområder. Eierne bør ha kjennskap til de ulike samiske språk.
- Det skal utarbeides strategiplan på hvordan den samiske befolkningen skal kunne betjenes på samisk. Denne planen må omtale punkter som kompetansehevingstiltak innen samisk kulturforståelse, språk og opplæringstiltak.
- Bokbussene skal være et godt og lett tilgjengelig samisk bibliotektilbud til de samiske brukerne og andre.

De samiske bokbussene er i to hovedgrupper, slik vi oppfatter det:

1. De som kjører i områder med mange som bruker samisk som førstespråk, har i større grad en ren bibliotekstjeneste.
2. De som kjører i områder med få som bruker samisk som førstespråk, vektlegger i større grad å spre kunnskap om samisk kultur og språk, og vekke interesse for dette gjennom kulturarrangementer.

Bokbussene har altså tilpasset type drift til lokale behov på en god måte. I samiske kjerneområder synes det viktig å vektlegge mange titler og materiell på samisk. I områder med samisk kultur og tradisjon, men få som har samisk som førstespråk, synes det som en god prioritering å vektlegge kulturarrangementer. Mange har liten bevissthet knyttet til det samiske, og arrangementene er viktige for å videreføre kulturarven og gi god kunnskap om samisk kultur og samiske forhold. Det framheves at det er spesielt viktig å formidle kulturarven videre til barn og unge.

Kriteriene for måloppnåelse er fastsatt av Sametinget. Bokbussene rapporterer på disse kriteriene to ganger i året:

- Statistikk over samisk litteratur, musikk og annet materiale.
- Antall samiske enheter utlånt
- Gjennomførte arrangement eller prosjekter som synliggjør samisk kultur, litteratur og musikk.
- Samisk kulturkompetanse på bokbussen
- Kjøreruter tilpasset den samiske befolkningen
- Årsberetning og regnskap

Intervjuer og rapporteringer til Sametinget tyder på at alle bokbussene har god måloppnåelse. Undersøkelsen blant brukerne bekrefter at bokbussene har en viktig rolle for å fremme samisk språk og kultur. Scoren på dette spørsmålet er 4,65 som er den nest høyeste enkeltscoren i undersøkelsen.

Som vist i kapittel 7, vektlegger de ansatte å gi et godt samisk tilbud, til den samiske befolkningen og til befolkningen for øvrig. Brukerne er også meget godt fornøyd med servicen på bussene, noe som tilkjennegis gjennom undersøkelsens høyeste score på 4,69. Det er likevel et forhold at omfanget av samisk materiale og det faktum at det er få som bruker samisk på enkelte av rutene, resulterer i at det er et mindretall av det totale antall brukere som benytter det samiske tilbudet på bussene. Kartleggingen viser at 60 % av lånerne sier at mindre enn 20 % av det de låner er på samisk. Kun 4 % har svart at mer enn 80 % av det de låner er på samisk. I tillegg har, som nevnt, noen skoler og barnehager fått samiske bokpakker og har derfor mindre behov for å låne samiske bøker av bokbussen.

Bussene har ulik grad av samiske arrangementer, og ifølge undersøkelsen svarer 67 % at de sjelden eller aldri deltar på samiske arrangement i regi av bokbussene. Det er kun 6 % av respondentene som har deltatt på kulturarrangement mer enn 3-4 ganger i året.

Spørsmålet er om det samiske i større grad bør fremheves ved bokbussene, når en så stor del av finansieringen er fra Sametinget. Vi vet fra intervjuene at tilfanget av samisk litteratur er begrenset, og at bussene vektlegger å kjøpe inn alt aktuelt materiell. Flere informanter etterspurte flere oversettelser av populære bøker til samisk. Ifølge undersøkelsen er det vurderingen av utvalget av samisk litteratur/materiale som gjennomsnittlig får dårligst score på undersøkelsen (Snitt: 3,70). Dette spørsmålet må løftes opp på politisk nivå. Vi mener imidlertid at det også med det eksisterende materialet er potensiale for å synliggjøre det samiske innholdet i større grad, slik at brukere og potensielle brukere faktisk oppfatter at bokbussene er samiske. Samtidig er det en balanse – bokbussene har også brukere som ikke leser samisk og det er viktig å vise at bokbussene også har tilbud til dem.

Vi har inntrykk av at det er et potensiale for å markedsføre både bokbussen og det samiske innholdet i bussene på en tydeligere måte. Brukerne etterlyser bedre informasjon om rutetider, stoppesteder og varsling i forkant av besøk. Facebook trekkes fram som en ønskelig

informasjonskanal. Økt bruk av sosiale medier er et viktig ledd i å markedsføre bokbussen generelt og framheve det samiske innholdet spesielt.

I intervjuene fikk vi høre om ulike former for merking og profilering av det samiske materialet inne i bussen. Et videre forslag kunne være at de ansatte muntlig og skriftlig formidler informasjon om det samiske tilbudet til brukerne på en aktiv og positiv måte: "Har du sett at vi har mange bøker om samisk håndverk her på bokbussen?" eller i infoskriv til lærerne: "Bokbussen har mye kompetanse og materiell på samisk kultur, og vi har forslag til hvordan dere kan bruke dette i undervisningen!"

Fra kommentarene i undersøkelsen, leser vi at brukerne etterlyser ansatte med samisk språkkompetanse der denne kunnskapen mangler på bussene. En styrking av den samiske språkkompetansen på bussene, vil bidra til bedre brukeropplevelser og økt måloppnåelse for den samiske delen av bokbussdriften.

9.2 Behovet for videre drift av de samiske bokbussene - forslag til endringer

Vår vurdering er at de samiske bokbussene er viktige formidlere av samisk litteratur og kultur. Det er få samiske tilbud totalt sett, og bokbussen utgjør et viktig bidrag. Inntrykket vårt er at både barn, unge og eldre bruker bibliotektilbudet i større grad, når tilbudet kommer til dem i stedet for at de må oppsøke et bibliotek på eget initiativ. Undersøkelsen viser at brukerne mener behovet for bokbusstjenesten i området de bor i er stort, og spørsmålet får en score på 4,5. Samtidig er det potensial for å gjøre bokbusstilbudet enda mer utadrettet og tilgjengelig for flere.

Et hovedspørsmål er om bokbussen skal oppsøke enkeltbrukere som har lang avstand til biblioteket, eller være tilstede på arenaer der mange brukere samles og kan nås samtidig. Slik vi oppfatter det, forsøker de fleste bokbussene å balansere begge hensyn – men noen har mer vekt på å kjøre til spredtbygde strøk og enkeltbrukere, mens andre i større grad besøker skoler, barnehager og andre institusjoner. Et veivalg fremover – for Sametinget og for den enkelte bokbuss – blir om man skal konsentrere seg om å nå få brukere som har lang vei til biblioteket eller om man skal forsøke å nå mange.

Totalt sett har vi inntrykk av at det ikke er et stort antall brukere som nås ved at bokbussene kjører rundt til boligområdene. Antakelig finnes det andre måter å nå ut til enkeltbrukere på, som frigir tid for bokbussene til å besøke skoler/institusjoner og til å gjennomføre arrangementer. Et eksempel kan være en form for bestillingsløsning, der alt av samisk litteratur og materiell finnes tilgjengelig på ett sted og brukerne kan få det fritt levert hjem eller til et hentepunkt. For at eldre brukere skal kunne benytte en slik tjeneste, bør det antakeligvis legges opp til bestilling og veiledning over telefon, i tillegg til en internettløsning. En annen variant kan være bibliotekhyller plassert for eksempel i butikk, hvor bruker kan låne og levere bøker, eller hente reservert materiell. Andre tjenester, som for eksempel Post-i-butikk, fungerer på liknende måte.

Samtidig er det et spørsmål om de som bruker tjenesten i dag, vil benytte seg av et endret tilbud – et tilbud som gjør at de i større grad må ta initiativ selv. Slik vi oppfatter det, er det en stor andel av bokbussenes brukere som ikke ellers ville oppsøkt biblioteket. Den sosiale dimensjonen ved bokbussen som mange trekker frem som viktig, vil også bli redusert. Et alternativ for at bussen skal kunne opprettholde kontakt med enkeltbrukere, kunne være at andre tjenester eller tilbud knyttes opp mot bokbussen.

Dersom man ønsker at bokbussene skal nå flere, tror vi at det er hensiktsmessig med et tettere samarbeid med ulike institusjoner for at tilbudet skal treffe behovet. Flere av bokbussene har god kontakt med skoler og barnehager. Som et minimum er det viktig at bokbussene sikrer at de besøker alle skoler og barnehager med samiske avdelinger/klasser. Vi tror også det er potensial for tettere kontakt og samarbeid med tilbud for eldre (seniorsentre, sykehjem) og andre institusjoner.

Slik vi ser det, er det viktig at bokbussene også tilbyr kulturarrangementer – kanskje særlig til befolkningen som bor i samiske områder, men som ikke har et bevisst forhold til samisk kultur. Undersøkelsen viser at bokbussen anses som en viktig formidler av samisk kultur innenfor respondentens geografiske område (score: 4,56), og mange ville deltatt på flere samiske arrangementer/utstillinger hvis tilbudet hadde vært større (score: 4,12). I arbeidet med kulturformidling, mener vi det er potensial for mer samarbeid, både med andre aktører (språksentre, den kulturelle skolesekken, samiske kunstnere/utøvere og andre kulturinstitusjoner) og bokbussene/Sametinget i mellom. Med et nærere samarbeid kan bokbussene i større grad gjenbruke arrangementer og opplegg som har fungert på andre bokbussar. I den sammenheng var det flere informanter som etterlyste kunnskap om hvordan den samiske kulturen og viten om samiske forhold bør spres til den ikke-samiske befolkningen. Her mener vi at Sametinget kan spille en rolle som rådgiver.

Bokbussene har aktivitetsplaner for driften, men i mindre grad overordnede strategidokumenter. Hva er målet med bokbussen? Hvem skal bokbussen nå ut til? Hvilken profil skal bokbussen ha? En av grunnene til at bokbussene ikke har noen overordnet retning eller strategi, er nok at de ansatte i stor grad har fokus på den daglige driften, og stort sett er ute på veien for å tilby tjenester rundt omkring.

9.3 Tildelingskriterier, rapporteringskrav, oppfølging og forventninger

De samiske bokbussene mottar totalt rundt 9 millioner kroner i støtte fra Sametinget hvert år. For hver buss utgjør dette mellom en 1/3 og 3/4 av den totale finansieringen, noe som utgjør store forskjeller. Tilskuddet er i stor grad avgjørende for driften for de bussene som mottar størst tilskudsandel, og er viktig for alle bussene for å opprettholde det samiske tilbudet.

Ifølge Sametinget, baserer tildelingen seg på budsjettbehovet til den enkelte bokbussen, som de sender til Sametinget hvert år innen 1. april. Siden 2012 har bokbussene levert statistikk i henhold til målekriterier for blant annet aktivitet og samisk innhold, men ifølge Sametinget er ikke målekriteriene avgjørende for størrelsen på tilskuddet.

Tilskuddet til de eldste bokbussene er høyere enn til de bussene som er kommet til senere, fordi praksis og tilskuddsnivå er videreført fra den tidligere tilskuddsordningen for bokbussene. Det innebærer at de eldste bussene får støtte til ordinær drift utover den samiske delen. De nyeste bussene representert ved Bibliotek- og kulturbussen i Nord-Troms, Bok- og kulturbussen i Sør-Troms samt Kultur- og bibliotekbussen i Sør-Trøndelag budsjetterer i mye større grad med at tilskuddet fra Sametinget skal dekke den samiske delen av driften. Sametinget har fått signaler fra noen av de nye bussene, om at de ønsker om å bli løftet opp på nivå med de gamle bussene, men det har Sametinget så langt ikke hatt budsjetter til.

Finansieringsmodellene varierer mellom bokbussene. Noen av bokbussene får tilskudd fra hver av kommunene som samarbeider om bokbussdriften. De som mottar mye støtte, kan i mye større grad frikjøpe bibliotekansatte som jobber langs kjørerutene slik at de kan være med bokbussen som ekstra ressurs. Bibliotek- og kulturbussen i Nord-Troms får kun direkte midler for en av kommunene den kjører i, men har avtale med bibliotekene i regionen om at ansatte der er med bussen på bestemte dager. Bok- og kulturbussen i Sør-Troms får midler som dekker innsatsen til samarbeidspartner (språksenter) under arrangementer. Den samnordiske bokbussen får minst tilskudd fra Sametinget som følge av at de har gode støtteordninger fra svenske kommuner, og deres budsjetter går i balanse med et relativt beskjedent tilskudd fra Sametinget.

Bokbussene har relativt begrensede forventninger til Sametingets bibliotek som nasjonalt kompetansesenter. Mange mener de har tilstrekkelig driftskompetanse på bussene. Samtidig viser evalueringen at bokbussen har potensiale til å jobbe tettere på flere områder. Sametinget kan ta en aktiv rolle for å få bussene til å samarbeide på strategisk nivå og gjennom det også definere områder der de kan samarbeide nærmere på operativt nivå. Erfaringsutveksling med mål om å oppnå enda bedre score på Sametingets målekriterier vil være nyttig. Utveksling og mulig felles utvikling av kulturelle arrangementer vil være ressursbesparende. I tillegg kan Sametingets bibliotek ta en rolle i å gjøre bokbussene enda mer standardiserte f.eks. i forhold til innkjøp, overvåkning av nytt materiell, katalogisering, markedsføring, omdømmebygging m.m.

10 Anbefalinger

Evalueringen viser at bokbussene har en viktig rolle i å spre samisk litteratur og kultur til de samiske områdene i Norge. Det er få andre aktører som har en så synlig rolle i miljøet. Brukerne er fornøyd med tjenesten, og 89,5 % svarer positivt på at de alt i alt er godt fornøyd med tjenestene bokbussene leverer. Vi anbefaler derfor at Sametinget opprettholder ordningen med å gi tilskudd til driften av bokbussene, men at rammebetingelser rundt ordningen gjennomgås og korrigeres der det er behov. Foreslåtte anbefalinger og forbedringsområder presenteres i kapittel 10.1-10.9.

10.1 Strategi/målsetting

I kriteriene for støtte til bokbussene, er det et krav om at bokbussene skal ha en strategiplan som beskriver hvordan den samiske befolkningen skal kunne betjenes på samisk. Evalueringen viser at strategiplanene for en stor del er aktivitetsplaner med lite strategisk innhold. De ansvarlige for bokbussene har behov for å løfte blikket opp på strategisk nivå. Bokbussene deltar hvert år på en samling, og vi anbefaler at strategi settes på dagsorden hvert år. Det settes av tid til å diskutere overordnede strategiske valg i forhold til framtidssjonyer, vegvalg, mål og måltall. Strategien på overordnet nivå bør samstemmes mellom bussene. Målet med arbeidet bør være at aktivitetsplanene som finnes i dag, løftes opp på strategisk nivå slik at alle bussene får en strategiplan med riktig innhold.

Alle bokbussene måles i dag opp mot målekriterier fastsatt av Sametinget. Vi anbefaler at målene konkretiseres ytterligere med hensyn til aktivitet, deriblant at det defineres bedre måltall for kulturformidling. I dag måles antall arrangementer, men i likhet med at antall utlån registreres, bør det registreres hvilken deltagelse arrangementene oppnår. For arrangementene bør målgruppe defineres, og som måltall kan man måle deltagelse innenfor hver gruppe.

Tilbakemeldinger fra bokbussene gir klare signaler om at kulturarrangementene trekker brukere til bussen, og at en av effektene er økt utlån. Denne effekten kan måles gjennom låneregistreringer knyttet opp mot arrangementsdager/-perioder. Over tid vil statistikken vise om antall utlån varierer i takt med arrangementer.

Økt samhandling mellom bussene, vil kunne øke tilbudet til brukerne, spesielt innen arrangement. Det samme kan økt samhandling med andre samiske aktører innen kulturfeltet. For å stimulere til samarbeid, kan et nytt målekriterium være antall samarbeidsprosjekter med andre bokbusser/samiske kulturaktører.

Brukerundersøkelsen gir klare tilbakemeldinger på at ikke alle bussene har samisk språkkompetanse om bord. Det bør være et mål at alle bussene har ansatte som behersker både samisk og norsk slik at det samiske språket kan benyttes ved besøk i bussen.

10.2 Fordeling av tilskudd

Dagens tilskudd fordeles med grunnlag i budsjettbehov og størrelsen på tilskuddene er preget av en tidligere tilskuddsmodell der de eldste bussene blir tilgodesett med en prosentvis større andel av driften enn de nyeste bussene. De nyeste bokbussene får i større grad dekt den faktiske kostnaden ved den samiske driften. Vår anbefaling er at Sametinget bør gjennomgå ordningen med fordeling av tilskudd. Et av hovedspørsmålene er: «I dag dekker Sametinget en stor del av den ordinære driften for flere av bokbussene. Er det riktig bruk av Sametingets midler?»

Reviderte målekriterier som gjenspeiler et mer helhetlig bilde av den samiske driften, vil være et alternativt grunnlag for tildeling av tilskudd. En ny fordelingsnøkkel bør ha som mål at Sametinget gir tilskudd til aktivitet som bygger opp under Sametingets målsetting for bokbussene som er: «..gode og lett tilgjengelige samiske bibliotekstjenester til hele den samiske befolkning og andre.». Dagens ordning kan sees i sammenheng med at noen av bussene som får en stor andel av sin finansiering fra Sametinget, operer i områder med større innslag av samisk befolkning, noe som kan rettferdiggjøre en litt skjev fordeling. En endring i tildelingene vil medføre at noen av bokbussene må skaffe alternativ finansiering for den normale driften som Sametinget hittil har støttet. De nyeste bussene har en finansieringsmodell der flere aktører er inne og støtter bokbussdriften, og sett fra vårt ståsted, virker det som en mer rettvis fordeling. En ny fordeling vil gi en bedre sammenheng mellom Sametingets økonomiske bidrag sett i forhold til målsettingen.

Gitt at budsjettene for Bibliotek- og kulturbussen i Nord-Troms, Bok- og kulturbussen i Sør-Troms samt Kultur- og bibliotekbussen i Sør-Trøndelag gjenspeiler de omtrentlige kostnadene med samisk drift, vil et justert tilskudd til de eldste bussene, føre til en reduksjon i kostnader for Sametinget i størrelsesorden 3,5-4 millioner.

10.3 Øremerking av midler

For å sikre målsettingen om at bussene skal ha et godt og variert utvalg av samisk materiale samt tilby samiske kulturarrangementer, bør Sametinget vurdere å øremerke midler. To opplagte poster er:

- Øremerking av midler til innkjøp av samisk materiale i form av litteratur, lydbøker, film, musikk m.v.
- Øremerking av midler kulturaktivitet for å øke formidlingen av samisk kultur og litteratur

10.4 Tilgang på samisk materiale

Klare tilbakemeldinger fra evalueringen er at det er ønskelig med et større utvalg samisk materiale i form av bøker, lydbøker, film, tidsskrifter og musikk. Samtidig har vi inntrykk av at bibliotekene har oversikt over og kjøper inn alt av tilgjengelig materiale på samisk. Utfordringer ligger derfor i å få oversatt flere utgivelser til samisk, og spesielt gjelder det nye utgivelser.

Spørsmålet om oversettelser må løftes til et høyere nivå. Dette er kostnadskrevende tiltak, som det må jobbes langsiktig med. Det må utarbeides en strategi som synliggjør målet samt definere hvordan det skal jobbes for å forbedre tilgangen til samisk litteratur, film m.m. Det er naturlig at Sametinget går i front for å få fortløpende i dette arbeidet.

10.5 Markedsføring

Bokbussen har et stort potensiale til å nå ut til flere brukere ved mer aktiv markedsføring. Følgende tiltak vil føre til økt synlighet:

- Utarbeide markedsplan for hver enkelt bokbuss. Arbeidet gjøres som et samarbeidsprosjekt mellom bussene for å dra nytte av hverandres erfaringer og for å sikre en felles markedsføring av bussene. Markedsplanen gjelder for en bestemt tidsperiode, f.eks. ett år og inneholder opplysninger om:
 - Hvilke markedsaktiviteter bokbussene skal gjennomføre
 - Når aktivitetene skal gjennomføres
 - Hvor mye markedsaktivitetene skal koste
 - Hvilke mål disse aktivitetene skal føre til
- Som del av markedsplanarbeidet må den samiske delen av bokbusstilbudet løftes ytterligere fram. Virkemidler i dette arbeidet er spesielt sosiale medier som er rimelige i bruk.
- Bruke Facebook aktivt og jevnlig/ukentlig for å informere om rutetider og stoppesteder.
- Vurdere å tilby brukerne SMS-varsling med informasjon om når bokbussen nærmer seg brukerens hjemsted/stoppested
- Synliggjøre/markedsføre bokbussen mer som et allment tilbud. Hvis ruter og stoppesteder blir mere kjent, kan bussen i større grad bli besøkt også av andre brukere når bussen stopper opp utenfor skoler/institusjoner.

10.6 Kjøreruter/Stopp

Tilbakemeldinger fra undersøkelsen gir signaler om at mer tilpassede ruter/stoppesteder vil gi økt bruk. Følgende tiltak anbefales:

- Gjennomgå kjørerutene når det gjelder:
 - Tilbakemeldinger fra brukerne i undersøkelsen
 - Tilpasse tidspunkt på dagen til skolens tidsplan slik at ikke stoppet kolliderer med spisepauser/friminutt
- Vurdere lengre stoppetid ved skolene. Flere lærere melder om at tidsluke på 15 minutter er for lite når en skoleklasse skal besøke bokbussen.

10.7 Alternative distribusjonsformer

Sametinget bør vurdere en mindre ressurskrevende distribusjon til enkeltbrukere enn det dagens bokbusstjeneste er. Alternative løsninger som bør drøftes er:

- Bestillingsløsning på nett, der alt av samisk litteratur og materiell finnes tilgjengelig på ett sted og brukerne kan få det fritt levert hjem eller til et hentepunkt i nærområdet. For at eldre brukere skal kunne benytte en slik tjeneste, bør det antakeligvis legges opp til bestilling og veiledning over telefon, i tillegg til en internettløsning.
- Bibliotekhyller plassert for eksempel i butikk, hvor bruker kan låne og levere bøker, eller hente reservert materiell.
- Samarbeid med andre distribusjonstjenester for å øke nytteverdien

Ved å velge alternative distribusjonsformer for ressurskrevende enkeltbrukere, kan bokbussen frigi tid til å besøke flere steder som har større potensiale til å treffe flere brukere, eksempelvis skoler, barnehager, institusjoner, tettsteder m.fl.

10.8 Lokale tilpasninger

Det er ulike distriktsutfordringer og behov i de ulike nedslagsfeltene, og det er nødvendig at bokbussene fortsatt gis spillerom til å tilpasse tjenesten til sitt område, herunder gjelder spesielle forhold i valg av kjøreruter, stoppesteder, stoppetider og utvalg av samisk materiale.

10.9 Sametingets rolle

Bokbussene uttrykker moderate forventninger ovenfor Sametingets bibliotek som kompetansebibliotek for bokbussene. Bokbussene mener i stor grad at de sitter på nødvendig kompetanse selv. Evalueringen viser likevel at det er et potensiale for bedre samarbeid mellom bussene, og her bør Sametingets bibliotek ta en aktiv rolle spesielt innenfor følgende områder:

- Økt samarbeid på strategisk nivå
- Mer aktiv støtte til bokbussene, spesielt når det gjelder kulturformidling.
- Mer bistand knyttet til arrangementer, for eksempel at Sametingets bibliotek hadde satt sammen en pakke knyttet til lansering av nye bøker, forfatterbesøk eller liknende.
- Bistand knyttet til overvåking av nyttegivelser
- Mere standarder for katalogisering slik at det blir likt på tvers av bibliotekene som tilbyr samisk litteratur.
- Bistå med kunnskap om hvordan man formidler det samiske i den delen av befolkningen som ikke er samisk.

11 Kilder

Kildeliste:

- Kriterier for støtte til samiske bokbusser
- Nettsidene til bokbussen (facebooksider og omtaler på kommunale/fylkeskommunale nettsider)
- Kartlegginger av bokbussene som Sametinget foretok i 2015
- Sametingets budsjett 2016
- Regnskapstall for bokbussene for 2014 og 2015
- Tildelingsbrev til bokbussene 2016

12 Vedlegg

Vedleggsliste:

- Vedlegg 1: Kartleggingsresultater: Bokbussen Tana/Nesseby
- Vedlegg 2: Kartleggingsresultater: Bokbussen Karasjok, Utsjok og Porsanger
- Vedlegg 3: Kartleggingsresultater: Den samnordiske bokbussen
- Vedlegg 4: Kartleggingsresultater: Bibliotek- og kulturbussen i Nord-Troms
- Vedlegg 5: Kartleggingsresultater: Bok- og kulturbussen i Sør-Troms
- Vedlegg 6: Kartleggingsresultater: Lulesamisk bokbuss
- Vedlegg 7: Kartleggingsresultater: Sørsamisk bok- og kulturbuss
- Vedlegg 8: Kartleggingsresultater: Kultur- og bibliotekbussen i Sør-Trøndelag